

"פורים"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

פורים

משנכנס אדר מרבנים בשמחה (מר רפאל ירקוני)

איתא בגמ' תענית (כט' ע"א): אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ומי שיש לו דין עם עכו"ם, יתאמץ שיגמר באדר, דחודש זה הוא מזל לישראל.

ופרש"י משנכנס אדר: ימי נסים היו לישראל: פורים ופסח.

ובספר מנהגים דבי מהר"ם כתב: משנכנס אדר מרבין בשמחה לבד מבערב פורים שנהגו להתענות בו וקורין לו תענית אסתר ובשחריתו נהגו לומר סליחות וכו'.

ומאימתי מרבנים בשמחה? הבן איש חי בספרו אדרת אליהו (פרשת משפטים) כתב, והנה יש לעיין בדברי חז"ל שכתבו 'משנכנס אדר וכו', דלכאוי' היו צריכים לומר 'משהגיע אדר וכו' ולמה לשון 'נכנס'? וביאר, דמשנכנס אדר אין הכוונה עד שיגיע ממש, אלא אפי' משעה שנכנס בחודש הקודם דהיינו חודש שבט זמן המולד של ראש חודש, ג"כ צריך להרבות בשמחה, מפני שהתחילה ההארה מאותו העת וכאילו הגיע ראש חודש ממש, וע"ש.

ובשם ר"א נבנצאל שליט"א (ביצחק יקרא) כתבו, שמרבנים בשמחה אולי כבר משבת מברכים אדר, דמאז מתחילה ההארה של החודש. אמנם משמיה דהגר"ח קנייבסקי שליט"א (ס' דרך שיחה) מטו, דמרבנים בשמחה הוא מיום ב' דר"ח דהיינו א' אדר, מפני שיום א' דר"ח אינו חודש אדר עדיין.

המאירי (שם כז' ע"ב) כתב: בגמרא פירשו, שכמו שמשנכנס אב ממעטים בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה הכל הערה שראוי להתפלל ולהודות לאל בכל עת ובכל זמן

כפי הנאות למה שאירע באות זמן.

השפת אמת (שם) כתב: שם בגמ' כשם משנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, לולי פירש"י משום פורים ופסח, ויותר נראה מהא דתלי לי' באב משום שבאדר הי' קיום הקרבנות והמקדש דבאדר זמן שקלים לחדש בניסן התרומה חדשה ונדבו בני' בשמחה שקלי הקודש וכמבואר כמה פעמים בפסוק כשהתנדבו בני' למקדש הי' שמחה גדולה בעולם, וכיון שקבלו עליהם בשמחה נדבת הלשכה עדיין השמחה נמצא באדר וכשקורין פ' שקלים מתעורר זה.

בספר מכתב מאליהו (ח"ב - באה"ד) כתב, ונתבאר לנו למה דווקא בפורים קבלו את התורה בנדיבות ואהבה. וצריך להתבונן הרבה בזה, ולהרבות את השמחה מדרגות רבות, כי על ידי התחדשות השמחה בכל דרגה תגדל הכרת הטוב ותתרבינה הנדיבות והאהבה, כי מתחילים כבר מראש חודש לגודל ההכנה הנדרשת, וממשיכים בעבודה זו מיום ליום.

ומהו ה'שמחה' שמרבים? כתבו משמיה דהגר"ח קנייבסקי שליט"א, אם יש לו סיום או שמחה, יראה שיעשנה בחודש אדר. ואם אין לו שמחה ישתה קצת יין בכניסת החודש וכך נהג אביו בעל הקהילות יעקב זצ"ל, שנהג בכל ראש חודש לשתות מעט יין ובראש חודש אדר הוסיף קצת יותר מכל ראש חודש.

בספר ילקוט אברהם (לר' אברהם ליפשיטץ. י"ל בתרצ"א. סי' תרפ"ו) הביא מקור למנהג ישראל קדמון לכתוב 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' על נייר ולהדביק מול הפתח בבתים ובבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמנם בגמ' כתוב 'משנכנס אדר וכו' אך לכתוב זאת על נייר ולתלות על הקיר מנין? וביאר דהא נפסק בשו"ע (סי' תקס"ג) שיש לשייר בכל בית אמה על אמה זכר לחורבן, ולכך נהגו להדביק זאת דווקא על מקום שהוא שבמקום תוגה יהא שמחה וששון ליהודים.

ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב או"ח סי' לו') כתב: ואשר דרש מני אם מצאתי טעם למנהג העולם שמדבקי' על הפתחים "משנכנס אדר מרבין בשמחה". ואם משום כדי להזכיר את הדין למה אין מדבקי' באלול "משנכנס אלול מרבין בתשובה". הנה אנכי לא ראיתי ולא שמעתי טעם למנהג זה, ובס' המנהגים הגדולים שבידי כמדומה שלא ימצא. ויש לחפש בס' הקטן הנקרא מטעמים, ישן וחדש, ובס' אמרי צדיקים, ובס' מנהגי ישורון. ועוד, אף שאינו מסוג זה מ"מ אולי יש בו דבר מן החדש, וכולם אינם תחת ידי וכו'. ויען כי מנהג ישראל תורה היא. הנראה בעיני על דרך דרוש מוסר להסמיק המנהג הלז, עמ"ש הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. והוא עפאז"ל (ביצה ט"ו ע"ב) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר. (עי"ש ברש"י) ופי' בס' בני יששכר במאמרי אדר (מאמר א' סי' ט' וי'), עפמ"ש האריז"ל דאדר הוא החוטם שבו חוש הריח. והנה כל החושים נזכרים בחטא עץ הדעת שהשתמשו בו ונפגמו, וחוש הריח לא נזכר, כיון שלא נפגם רק

בדרך בהדי הוצא לקי כרבא, כי לא נשתמשו בו אז ע"כ הנשמה נהנית. וזהו הרמז, הרוצה שיתקיימו נכסיו ייטע בהן אדר, שהוא בחי' חוש הריח, שהוא פעולת הנשמה דבר המתקיים ולא פעולת הגוף. ע"ש דברות קדשו.

השתא אתי שפיר מנהג ישראל לדבק על הפתחים בחדש אדר, גיליון כתוב בו באתון רברבין "משנכנס אדר מרבין בשמחה", כאלו כרוזא קרי בחיל לעורר לב ישראל על סגולת החדש להתפתחות והתפשטות כח הרוחני בבחי' חוש הריח שלא נפגם בעץ הדעת, שבו אפשר התיקון והוא פת"ח ומבוא גדול לזכך אתו עמו גם החושים שנפגמו, וע"ש.

חודש אדר - שמחה כפולה ומכופלת.

בנוגע לחודש אדר ידועה ההלכה: משנכנס אדר מרבין בשמחה. מיום כניסת החודש החדש - מוטלת עלינו החיוב פשוט להרבות בשמחה. בכלל שמחה ענינה הוא: שמחה פורץ גדר, לפרוץ מכל הגדרים וההגבלות..

בשנה זו יש ענין מיוחד בשמחה זו, הרבי מילובביץ הסביר, כי בשנים בהם חודש אדר הוא חודש כפול (בשנה מעוברת) ישנו שישים ימי שמחה, שישים הוא המספר המבטל דברים קטנים יותר 'בטל בשישים', על ידי השמחה הגדולה ביותר בגאולה במשך שישים ימי חודש אדר מתבטלים ממילא כל הצרות והבעיות בעז"ה...

מרבין בשמחה (ישראל שרייבר)

ה'שמחה' נחשבת לנכס צאן ברזל במשנתם הטהורה של גדולי המוסר ומאורי החסידות. עוד בתורתנו הקדושה, הודגשו חשיבות השמחה, ואפילו ב'תוכחה' נאמר, כי האדם עלול חלילה להביא על עצמו מהומה ומבולקה, לב רגז וכיליון עיניים ודאבון נפש רק בגלל סיבה אחת: "תחת אשר לא עבדת את ה' א-לקיך בשמחה ובטוב לבב".

כבר אמר אחד מגדולי הדורות כי השמחה אינה מצווה, אך הפסגות העילאיות שהשמחה יכולה להביא אליהם את האדם, שום מצווה אינה יכולה להביא! מאידך העצבות אינה עברה, אך לאלו תהומות עלולה העצבות להביא חלילה את האדם. שום עברה אינה יכולה להביא!

וכל זאת למה?

כי השמחה היא מקור חיותו וחיוניותו של האדם, כדאיתה בגמ' שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. סם החיים יזרום בעורקיו של האדם כשהוא שרוי בשמחה, מעיינות של עשייה ותנועה והתקדמות יפכו בו, מחשבותיו יחודדו וכולו יהיה דרוך להוביל מהלכים ופעולות שיביאו אותו למחוזות חפצו ויעדי כיסופיו, ברוחניות ובגשמיות כאחד.

כשנרכיב על פנינו משקפיים ורודות ושמחות, יוסר מאליהם כל המחסומים והצוקים המשוננים בדרכנו. העקוב יהפוך למישור, שדות הבור של הקוצים והדרדרים יהפכו לגן פורח גדוש בערוגות שושנים מרהיבי-עין ומשובבי-נפש.

“והיה כעץ שתול על פלגי מים, וכל אשר יעשה יצליח” ---

מאיך, העצבות היא ההפך הגמור של מידת השמחה, שגורמת לסילוק השכינה מהאדם ששרוי בעצבות.

העצבות היא בגדר גזירת כליה חלילה שהאדם גוזר על עצמו. מובילה היא את האדם לייאוש, חידלון ולאפס מעש. כאילו כלא נשמתו בבית הסוהר, מכונס בקונכייתו, ממורמר ודואב, עמוק בתוך קשייו ובעיותיו, בלי שיוכל להושיע את עצמו.

כי העצבות משתקת וממיתה כל רוח של יוזמות ומעוף, מרחיקה היא את האדם מפתרונות ומהשתדלות, הריהו כחי-מת, כבוי וחסר-אונים. וכאשר האדם אינו משתדל ואינו פועל, אין הברכה מוצאת בו בקעה להתגדר בה, אין בו רצון ויוזמה לשנות את מצבו, וכאילו כופר הוא חלילה בטובתו של מקום.

ומה ירוויח? מאומה! ההפסד יהיה כולו שלו, עולם כמנהגו נוהג ורק הוא נשאר מכונס בתוך עצמו, קבור בעצבותו, בלי להושיע את עצמו ובלי לבקש רחמי שמים.

זאת ועוד, גדולי הדורות הכריזו על מידת העצבות כפגם יסודי במידת האמונה והביטחון. העצבות נובעת מכפירה, כאילו האדם קורא תגר חלילה כלפי שמיא על שאין העניינים מתנהלים כפי שקיווה וביקש שיתנהלו. וכי מהיכן ירהיב עוז בנפשו אדם קרוץ-מחומר, לקבוע מה טוב ומה רע בעבורו?

אנו חונכנו באמונת-אומן, דור מפי דור, כי אין רעה באה מלפני הקב"ה, וגם כאשר האדם חלילה מתייסר ומתאכזב, אין ספק כי הכול לטובה והכול יתהפך לטובה, בזכות האמונה והביטחון בבורא עולם.

כבר דרשו הקדמונים בחובת ההשתדלות, מה קדם למה? האם ההצלחה היא שמביאה את האדם לידי שמחה, או שהשמחה היא שמביעה את האדם להצלחה?

והמסקנה אחת היא: השמחה לכשעצמה, היא שמביאה את האדם להצלחה, כי השמחה נובעת מאמונה עמוקה בהשגחה פרטית, ולכן עצם השמחה פותחת לאדם את שערי ההצלחה והסייעתא-דשמיא בכל דרכיו.

השמחה היא בגדר “אתערותא דלתתא” שהאדם מעורר למטה, לפרוץ את השערים הנעולים, ולהשפיע ממרומים שפע ברכה והצלחה בכל דרכיו, בזכות האמונה בבורא עולם.

לכל אדם ישנם יכולות ייחודיות ובלתי מוגבלות, כוחות שהקב"ה העניק לו ממרום, וביכולתו להפעילם בכל מצב ובכל מקום, יהיה מה שיהיה.

אמנם, מכאן והילך, הבחירה נתונה בידינו: אם ישקע בעצבותו, כוכבו ידעך, כי לא יפעיל את הכלים שניתנו לו במתנה משמים. אך כאשר ינקוט במידת השמחה והאמונה וההשתדלות, כוכבו ידרוך, שערי המזל יפתחו בפניו וירכב על במתי ההצלחה, כי אין השכינה שורה אלא מתוך שורה אלא מתוך שמחה, ובמקום שיש השראת השכינה, יזרמו מעיינות הישועה וההצלחה בשטף של ברכות וישועות עד בלי די.

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"

ברכת איש לרעהו בחג הפורים מעלה את כל התפילות (טיב המועדים – פורים. משתה היין)

אל היכלו של הרה"ק השרף מרוז"ן זי"ע נכנסה פעם קבוצה גדולה של מתנגדים לדון בכמה עניינים שעל הפרק.

בין הדברים קנטרו לפניו: הנה אנו נוהגים לקום עם עלות השחר, מתפללים 'ותיקין', ואחר כך עוד יושבים ללמוד משניות וכו', ואתם קוראים לנו "מתנגדים". – ואילו אתם מתפללים שחרית בשעה מאוחרת, ואחר התפילה יושבים עוד לשתות משקה 'לחיים' וכו', ועל כך אתם קוראים לעצמכם "חסידים"?!"...

הגבאי הנאמן שעמד ליד הרבי לא היה יכול להתאפק לעברם, ואמר בבת שחוק: הרי זה פשוט ביותר, אתם בתפילתכם קרים וצוננים כמו מת, ואחרי תפילת-מת שכזו צריכים לימוד משניות כמו שלומדים אחר המת... אבל אנו שתפילתנו מלאה חיות ושמחה, צריכים כוס משקה אחר התפילה...

אבל הרז"ינער נענה ואמר, שבהיות שיודע השטן היטב גודל כוח התפילה, שיכולים להתפלל על כל דבר שירצו, ויפריעו בזה כל עבודתו... לכן מבלבל מעוד את המחשבות האדם בתפילתו. – לפיכך התחכמו החסידים להתיישב יחדיו אחר התפילה ומאחלים 'לחיים' זה לזה, וברגע של התקרבות פותח איש ישראל את ליבו בפני חברו, ומשיח את אשר עם לבבו, ומגלה צורכו, וחברו מאחל לו מכל לב שתתמלא בקשתו. – והנה זו הברכה אף היא נחשבת כתפילה, שהרי תפילה נאמרת בכל לשון וכשמברכים ישראל קדושים זה לזה אף היא תפילה תחשב! ובתפילה שכזו אין היצר הרע שם אל ליבו, שהרי משוחחים החברים ושותים ואוכלים... וברגעים אלו יכולים להעלות את כל התפילה כולה, עכד"ק ושפח"ח.

ואמרתי כמו כן בחג הפורים, אף אם אולי אין אנו מנצלים כראוי את כוחה העצום של תפילה בזה היום, מכל מקום על ידי שמברכים זה לזה באהבת רעים ובגילוי לב אל לב, מתקבלים ונשמעים כל אלו הברכות שמברך איש ישראל לחברו מתוך המשקה והשתייה כדת, ופועלים ומושכים הרבה ישועות גדולות ונשגבות לישראל.

הסעודה (רבי שמעון גוטסמן שליט"א)

ננסה לדמיין לעצמינו שנשיא איראן מזמין את ראשי הקהילות היהודית שבמדינתו לביקור, ברור לכולם שראשי הקהילה ישמחו להיענות להזמנה ברצון, הן לא בכל יום יש להם את האפשרות לבטאות את צרכי קהילתם בארמון הנשיאות, ועוד לפני הנשיא בכבודו ובעצמו, אנשי הנשיא אף דאגו לעדכן את המוזמנים שכל הכיבוד שמוכן לכבודם הינו כשר למהדרין מן המהדרין. אך דא עקא שבחדר ההמתנה שבארמון מותקן מכשיר טלוויזיה שמשדר תכונות "לא הכי נקיות" בלשון המעטה בשפת האיראנית המדוברת, אחד מגדולי הדור שדבר ההזמנה הגיע לאוזניו של מברק לראשי הקהילה היהודית שבאיראן בו הוא מתרה בהם שלא יקבלו את ההזמנה, וזאת משום שנודע לו כי בחדר ההמתנה יכשלו בראיות אסורות, כמו גם בשמיעות אסורות. ניתן לתאר שאם ראשי הקהילה אינם בוגרי החינוך העצמאי, מעיין החינוך או העדה החרדית וכדומה, הם כלל לא ינידו אף, שעה שהם ישליכו את המברק אל האשפה, ויזדרזו להתארגן לביקור המכובד...

נעצור שנייה ונחשוב: מה היינו עושים במקומם? הרי מדובר כאן לכאורה בסכנת נפשות ממש, את איראן אינני זקוק להכיר בפני אף יהודי, לכל אחד ברור שעל פי דרך הטבע יחס האירנים אל תושביהם היהודים בפרט ויהודי העולם בכלל לא ישתפר בעקבות אי ביקורם של ראשי הקהילה וכל זאת בלשון העדינה ביותר, מסתבר גם שהמוח היהודי המשוכלל ימציא לנו הלכות חדשות שפיקוח נפש דוחה "ועשית ככל אשר ירוך", ומי שמסכן יהודים במברקיו יוצא מכלל "עמיתך", ושכלל – למה רק "גדול" אחד שלח מברק, על כורחך ששאר ה"גדולים" חולקים על דבריו... ואם כן "חייבים ללכת", כי "יחיד ורבים הלכה כרבים", ועוד כל מיני תירוצים מתירוצים שונים. נעזוב את "עצמינו" ונחזור לעמיתינו יהודי איראן: היהודים מתארגנים לפגישה המיוחדת, ומגיעים זמן מכובד קודם הזמן שנקבע... ממתנינים החדר ההמתנה, לא מביטים כלל על המכשיר המדובר, הם אף מצוידים באטמי אוזניים כדי לא להיכשל בשמיעה אסורה... הגיע השעה, הם נפגשים, ומצליחים לעזור רבות לקהילה היהודית, ותשקוט הארץ ארבעים שנה.

עוברים מספר שנים ונשיא איראן מחליט להזמין שוב את ראשי הקהילה היהודית לביקור, המברק שוב מגיע, הכול חוזר על עצמו. אלא שהפעם נוסף לרשימת המוזמנים עוד יהודי חשוב שבמשך השנים תפס מעמד באיראן, הלה בשונה מחבריו התייחס ברצינות למברק שהגיע מגדול הדור ולא השתתף בביקור, לא עבר יותר משבוע וכל ראשי הקהילה היהודית קבלו הודעה שיתכוננו לטקס תלייתם רחמנא ליצלן... בסופו של דבר בחסדי השם נתבטל הגזירה.

סיפור דמיוני? לא ולא!

לפני שנים רבות הוזמנו יהודי שושן והסביבה לסעודת אחשוורוש, מרדכי היהודי אסר להגיע, לא שמעו לו והגיעו, עברו שנים ומרדכי לא השתחוה להמן, ואז באה הגזירה... על

מה באה הגזירה? על שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, האם הדבר הראה ב"חוש" שזו הסיבה? לא, אבל זו האמת...

על מה באה הגזירה? על שהלכו לבקר את נשיא איראן, האם הדבר נראה ב"חוש" שזו הסיבה? לא, אבל זו האמת...

אומר הסבא מקלם זצ"ל: היצר הרע מנסה להטעות אותנו לא להאמין לחכמינו, הוא דואג שבחוש יראה שמרדכי אשם בגזירה שנגזרה אך באמת – היעדר השמיעה למרדכי, היא, היא שהביאה את הגזירה.

ללמדנו, שאמונת חכמים נדרשת בכל מצב גם כאשר לכאורה נראה בחוש שהשמיעה לחכם כרוכה בסכנת נפשות.

כי כמו שברור לכולנו שאם הקב"ה בכבודו ובעצמו יורה לנו פנים אל פנים לעשות דבר שלכאורה מסכן אותנו, נעשה אותו בלי שאלות, עלינו לזכור שחכמינו הם הם שליחי הקב"ה.

עד כמה צריכים להשתדל לחסוך מצערן של ישראל! (עלינו לשבח, שמות. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

במגילת אסתר נאמר שמרדכי ואסתר וכל העם היהודי עברו על הדת. דהיינו שביטלו מצוה דאורייתא של אכילת מצה כדי לצום ולהתענות בעבור הגזירה שיצאה מבית המלך להשמיד להרוג ולאבד. מדוע, שאל גיסי הגר"ח קניבסקי, צריכים היו מרדכי ואסתר להתענות כבר בחודש זה, ניסן, על הגזירה שהייתה אמורה להתבצע רק בחודש אדר של השנה הבאה? הלא יש להם עוד זמן רב לכך?

ותירץ הגר"ח, שעשו זאת כדי לחסוך צער מעם ישראל, צער שיש בו משום פיקוח נפש, שהרי כששמעו היהודים שבחודש אדר הם עלולים להינתן למרמס תחת כפות רגליהם של הרשעים אשר בכל מדינות המלך, הם יהיו נתונים כבר מעכשיו בצער רב, וצער זה יימשך לאורך כל הימים הללו, וכדי למנוע זאת הכריזו מרדכי ואסתר על צום תענית ומספד, כבר בחודש ניסן, כמעט שנה תמימה לפני המועד שבו הייתה הגזירה אמורה להתבצע.

חייב איניש לבשומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. (הרב שלמה הלוי שליט"א)

ש"חייב איניש לבשומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" ! דהיינו: ש"חייב אדם להתבשם בפורים, עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" !

נשאלת השאלה: וכי זו דרכו של יהודי?! לשתות יין עד כדי שכרות?! ומה נשתנה פורים בעניין הזה יותר מכל חג אחר?

עונה על כך הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל בדרך משל: חירש וגידם היו ידידים טובים. מדי פעם, כאשר חשקה נפשם, היה החרש מרכיב את הגידם על כתפיו ויוצא עמו לטייל. כך נהגו תמיד. פעם אחת בלכתם, עברו הם ליד בית גדול אשר מתוכו בקעו צלילי תזמורת, וניכר היה כי יש שמחה גדולה בבית פנימה. הגידם שמע את הצלילים הנפלאים, וחשקה נפשו להיכנס אל הבית ולשמוח עם החוגגים. אלא, שחברו החרש לא שמע מאומה, ולכן, גם לא רצה להיכנס. סימן לו הגידם בעוז כי ברצונו להיכנס. בתוך הבית פנימה רבתה השמחה, שולחנות ערוכים כל טוב, אנשים רבים ששים ושמחים, ותזמורת מעולה מנגנת בכל עוז. כל השומע רוקד ומפזז בשמחה. הגידם, שומע ונפשו כמהה לרקוד ולשמוח ואילו חברו, אינו שומע וממילא אינו רוקד... מה עשה הגידם? לקח מעל השולחן בקבוק יין משובח, השקה את חברו עד תום, ועד מהרה פעל היין את פעולתו והחרש פצח במחול עליז.

והנמשל, פורים הינו יום קדוש ונפלא, וביום זה הנפש הטהורה מתמלאת ברצון לשמוח שמחה אמתית. שמחה של מצווה, אלא, שהגוף אינו מבין את חשיבות היום ואינו חש בשמחה הגואה, משום כך משקים את הגוף ביין, ועל ידי כך מתמלא הגוף שמחה ועמו שמחה גם הנפש בטהרה...

מגילת אסתר = לגלות הנסתר

חגי – ישראל יש בהם זכות וטוהר שאין לאף חג באומות העולם.

ישנה בדיחה ידועה שכל חג ביהדות מוביל בסוף לאותה נקודה "הם ניסו להרוג אותנו, א-לוקים הציל אותנו, בואו נאכל משהו" ... ובכל זאת, מאחורי כל חג התרחש מעשה המבטא רעיון שונה.

יש דרגות בעוצמת הניסים ובהתגלות:

יש ניסים כמו נס הפורים, ניסים שהם מתונים, מוצנעים, ואפילו נסתרים לגמרי. במגילת אסתר שזורים חלקים מסיפור כולל שרק בסופו ניתן להבין שהייתה כאן השגחה צמודה והצלה לעם היהודי מפני אויב אכזר ורע מעללים שביקש לחסל את כל עם ישראל ב-127 מדינות.

מעניין לראות שבכל הסיפור המדהים הזה שמו של א-לוקים לא מוזכר אפילו פעם אחת הייתכן?!

ואם כן אז מדוע? אולי נוכל להשיב על שאלה זו בשאלה אחרת (באותה מטבע שאם תשאלו יהודים: למה עונים על שאלה בשאלה?!, הם ישיבו לכם - למה לא?..)

יש להבין "מדוע שונה קריאת המגילה מקריאת התורה?"

בפורים עלינו להקשיב לקריאת המגילה מילה במילה - צריך להקפיד לשמוע כל מילה. כך שאם פספסתי מילה אחת, הפסדתי את הכול וצריך לחזור ולקרוא מחדש את כל המגילה (ללא ברכה כמובן)...

לעומת זאת, בכל שבת בקריאת התורה אם הפסדנו מילה אחת – זה לא טוב אבל אין צריכים לשוב ולשמוע, שהרי כל מילה היא מצווה בפני עצמה. מה המייחד אם כן את קריאת המגילה ?

התשובה לזה נעוצה במהות של סיפור המגילה:

מגילת אסתר נראית כמקבץ אירועים סתמיים שאין כל קשר בניהם ובכדי לראות את הנס יש לשמוע את כל הסיפור מתחילתו עד סופו. במילים אחרות הנס מצוי במגילה כולה, בסיפור בכללותו. זוהי אם כן הסיבה שעלינו לשמוע כל מילה כיון שכל פרט ופרט הוא בעל חשיבות – הוא חלק מהנס הגדול.

וזוהי אם כן גם "הסיבה ששמו של א-לוקים לא מוזכר במגילה", כפי שאיננו יכולים להורות מסיפור אחד במגילה על הנס בכללותו, כך בחיי היום-יום אין לנו אפשרות לראות את יד ה' בכל פרט אבל ניתן בהחלט לומר: "היום זה חלק מהנס הגדול שה' עושה לי!"

"בשנת שלוש למלכו עשה משתה" (א' - ג')

המשתה שערך אחשוורוש היה ברוב פאר והדר כפי שמתואר בפסוקים בפרוטרוט "חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב על רצפת בהט ושש ורד וסחרת והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות כרב כיד המלך". והנה אין משתה בלא כלי שיר, אך אלו אינם מוזכרים המגילה כחלק ממשתה אחשוורוש, מדוע לא מוזכר שניגנו והנעימו למשתתפים בקול שיר ונגינה? אומר המהר"ם שיף: המשתה היה "כרצון איש ואיש", ואי אפשר שהנגינה שתנוגן שתערב לאזנם של כל המשתתפים. ומה שערב לאוזנו של אחד צורם לאוזנו של חברו... ועל כן לא ניגנו.

והשתיה כדת אין אונס... לעשות כרצון איש ואיש (רוני גולדברג)

רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, מבאר על דרך משל, שני מחותנים האחד היה נדיב לב, והשני היה קמצן, לימים נסע החתן בנו של הנדיב למחותן הקמצן, ויצווה אביו לאמר הישמר לך לבל תבקש מאת המחותר ליתן לך משאת מאומה, כי משפט הנדיבות היא שהוא יבקש ממך לקבל ממנו מתנה, וכאשר ראה המחותר שהחתן אינו מבקש ממנו, והוא בהיותו קמצן לא נתן לו מאומה, נמצא שנעשה בזה רצון שני מחותנים יחד, שהחתן לא ביקש כרצון אביו הנדיב, והמחותן לא נתן כרצון מדתו הקמצנית.

הנמשל, המן לא רצה לאנוס אותם לשתות יין נסך בכדי שלא יהיה להם אמתלא על העבירה שהוכרחו לשתות מפני אונס מצות המלך, ומרדכי לא רצה שיאנסו אותם בכדי

שלא ישתו, נמצא שנעשה בעניין 'אין אונס - כרצון איש ואיש' - היינו כרצון מרדכי וכרצון המן, כדאיתא במדרש [ילקוט אסתר רמז תתרמח]: "לעשות כרצון איש ואיש", אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן, דכתיב 'איש יהודי' וכתוב 'איש צר ואויב'."

פורים- איך לשתות בפורים?

"בשלשה דברים אדם ניכר: בכיסו, בכוסו ובכעסו". ומבאר רש"י: בכוסו – אם דעתו מיושבת עליו ביינו. משל ונמשל המבארים שגם כשאנו שתויים לגמרי, עלינו לזכור ולא להסיח דעת ממלך המלכים הקב"ה...

האדם ניכר בכוסו

במסכת עירובין (דף סה.) מובאים דברי ר' אילעאי: "בשלשה דברים אדם ניכר: בכיסו, בכוסו ובכעסו". ומבאר רש"י: בכוסו – אם דעתו מיושבת עליו ביינו.

מסופר: שבימיו של הקיסר פראנץ יוזף התנוודד שיכור ברחובות עיר הבירה בשעת לילה מאוחרת, כשהוא הלום יין ואינו יודע בין ימינו ושמאלו. ומפעם לפעם היה מט ליפול על פתחי החנויות.. שוטר שחלף במקום חשד באיש כי הוא מתחזה לשיכור, וכי כוונתו האמתית לנסות את דלתות החנויות כדי לדעת שמא אחת מהן נוחה לפריצה, לכן קרא לעברו "עמוד"!!! השיכור הוסיף להתנדנד בהילוך פתלתל... חזר השוטר וצעק: "בפקודת אדונינו הקיסר פראנץ יוזף ירום הודו, אני מזהיר אותך, שאם לא תעצור מיד, אשליך אותך אל הכלא!" השיכור לא שת ליבו אל האזהרות, על כן, נשלח אל הכלא.

למחרת, כשנתפקח מיינו השיכור, קבל בפני המשפט על השוטר שלא חס עליו ושלח אותו לבית הכלא. ומדוע באמת כלאת אותו? – שאל השופט את השוטר, האם לא ראית אותו שהיה שיכור כלוט? אכן כן, ענה השוטר. אולם כאשר מזכירים את שם הקיסר ופקודתו, מוכרח גם השיכור השתוי ביותר, להתפכח מיינו!...

כך גם אנו,

גם כשאנו שתויים לגמרי, עלינו לזכור ולא להסיח דעת ממלך המלכים הקב"ה. וזהו האדם ניכר בכוסו!

פורים שמח!

"איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי" (אלה הם מועדי')

במדרש רבה (במדבר פרשה י') נאמר: "הרשעים קודמים לשמים: נבל שמו, גלית שמו, שבע בן בכרי שמו. אבל, הצדיקים שמים קודמים: ושמו אלקנה, ושמו ישי, ושמו בועז, ושמו מרדכי, ושמו מנוח".

את דברי המדרש הללו הרחיב וביאר המגיד מדובנא, עפ"י דרכו במשל:

סוחר אחד נסע מביתו לרגל עסקיו ונשתהה בדרך ימים רבים. באחד הימים פגש בבית המלון אדם, שבא מעירו זה לא מכבר. שמח הסוחר בבן עירו, וביקש לשמוע ממנו על אודות בני משפחתו ושאר אנשי מקומו.

"האינך יודע מה ארע?! שאל האיש.

לא!!! נחרד הסוחר – ספר מהרה מה ארע!

שריפה פרצה בעירנו! סיפר האיש.

נו!!! דחק בו הסוחר – האם ביתי ניזוק בדליקה? השלום לכל בני ביתי?

וודאי – ענה האיש בביטול – הייתה זו רק שריפה קטנה בבקתה שבקצה הכפר....

ומה עוד חדש? המשך ושאל. אחיך....סיפר האיש – שמונים זהובים!... מה איתם? נחרד הסוחר.

שמונים זהובים הרוויח ביום אחד! נענה האיש.

שוטה גדול אתה – כעס הסוחר – אינך יודע כיצד יש לספר סיפור! פעמיים כמעט שהתעלפתי... היה עליך לספר זאת כך: בקתה קטנה נשרפה. וכן: הרוויח אחיך שמונים זהובים ביום אחד! זו הדרך הנכונה להשמיע את הדברים, את הפורענות יש להשאיר לסוף המשפט, ואילו את הטובה יש לספר מיד בתחילה.

כך גם הוא הנמשל:

אמר המגיד, אצל הצדיקים מקדימים ואומרים "ושמו", דהיינו, מעשיו הטובים שגרמו לשמו הטוב קודמים, ולאחר מכן, נכתב שמו כגון: "ושמו מרדכי", ואילו אצל הרשעים, נכתב להיפך, קודם השם ורק אח"כ "שמו" וביאורו שע"י הנהגתו הרעה הפסיד מעשים טובים שהיה יכול לעשות, כגון: "נבל שמו" "גלית שמו"...

כשבת המלך אחשוורוש ("קול רינה")

יש להבין: מדוע כתב כאן "כשבת המלך" ולא "בשבת המלך"?

בספר "קול רינה" מבואר העניין עפ"י משל:

אדם אחד חלה במחלה ארוכה, והיה דורש ברופאים, זה אומר כה, וזה אומר כה, אולם תרופה למחלתו לא מצאו. לימים הגיע אל עירו רופא מפורסם. מיהר האיש אליו וביקש שיאבחן את מצבו אולי ימצא מזור לחוליו. בדק הרופא את האיש ועד מהרה עמד על טיב מחלתו. ערך בפניו רשימה ארוכה שבה פירט איזה תרופות עליו לקחת. וביותר הזהירו, להימנע ממאכלים מסוימים אשר הם הגורמים העיקריים למחלתו. לאחר שסיים את דבריו קבע לו הרופא מועד נוסף, לאחר כמה חודשים, אז הוא רוצה לשוב ולראותו שנית. יצא

האיש מבית הרופא שמח על שנמצא סוף סוף מזור לחוליו, אולם את דברי הרופא לא שמר כלל... את התרופות לא נטל כסדרן ומהמאכלים אשר נצטוו להינזר – לא משך ידו, ולהיפך, עוד היה מלעיט עצמו בהם... בהגיע המועד שבו קבעו שב האיש אל הרופא ופניו רעות כמתחילה, ובחוצפתו פנה אל הרופא ואמר: "האתה הוא זה שאומרים עליך שהוא רופא מומחה?!... ראה נא את מצבי!"...

"האם לא עזרו לך התרופות שלקחת?!" תמה הרופא - האם התנזרת מהמאכלים אשר ציוותי עליך לפרוש מהם?!..."

הודה האיש בבושת פנים כי לא עשה מאומה... אם כך, השיב הרופא, מה לך טענות ומענות כלפי?!..."

כן הוא הנמשל:

בני ישראל, בהיותם בגלות, שלח להם הקב"ה את ירמיהו הנביא שהזהירם לחזור בתשובה, ולקיים מצוות ומעשים טובים. אם יעשו כך – לסוף שבעים שנה יהיו נגאלים. אולם בני ישראל לא שמעו בקולו, ומשום כך התמשכה עליהם הגלות.

זהו שנאמר בפסוק: "כשבת", משום שאחשוורוש היה ירא תמיד שמא יעשו תשובה, ויגאלו, ואז יינטל ממנו כתר מלכותו, ואם כן אין מלכותו בטוחה בידי כלל וכלל. משום כך עשה משתה וביקש להחטיאם כדי שהגלות תתארך ובכך תתמשך מלכותו...

"שבע ועשרים ומאה מדינה" (חידושי הרי"ם)

במדרש רבא מובא מעשה ברבי עקיבא שהיה יושב ודורש. התחילו תלמידיו להתנמנם. רצה ר' עקיבא לעוררם משנתם, ואמר: יודעים אתם מפני מה מלכה אסתר על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא, תבוא בת בתה של שרה אמנו, שחיה מאה עשרים ושבע שנה, ותמלוך על שבע ועשרים מדינה!

בעל ה"חידושי הרי"ם" אומר, כי מדרש זה טעון הסבר:

מדוע דברים אלו עוררו את התלמידים משנתם? ומה בכך?

אלא, תירץ הרבי:

ר' עקיבא לימד את תלמידיו והודיע להם: אסתר מלכה על שבע ועשרים ומאה מדינה כנגד כל שנותיה של שרה. כנגד כל שנה מחייה של שרה מלכה אסתר על מדינה אחת. ולפי חשבון זה אפשר לומר שכנגד כל שבוע מחייה של שרה מלכה אסתר על עיר אחת, וכנגד כל שעה מלכה אסתר על כפר. אם כן ראו נא, הודיע ר' עקיבא לתלמידיו, מה אפשר להפסיד על ידי נמנום קל של שעה אחת...

אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשוורוש (מנחם יעקובזון)

יש להקשות, מדוע לא נכתב במגילה במפורש מיתת ושתי, כמו שנכתב הריגת המן.

תירץ רבי שלמה קלוגר מבראדי, עפ"י מ"מ שמצינו אצל לוט שאמר לו המלאך [בראשית יט, יז]: "ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו ואל תעמוד בכל הכיכר ההרה המלט פן תספה", וביארו חז"ל [מובא ברש"י שם] דהמלאך אמר ללוט דמאחר שאין אתה ניצל בזכות עצמך אלא רק בזכות אברהם אין אתה ראוי להביט עליהם. וא"כ גם כאן בזמן הריגת ושתי עדיין לא היו ראויים ישראל לנס כי לא עשו תשובה ע"ז שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ומה שנהרגה ושתי זה לא היה בזכותם, ולכן גם לא זכו לראות בהריגתה, ומשום כך לא נכתב במגילה במפורש הריגתה של ושתי. אולם בזמן הריגת המן כבר עשו ישראל תשובה כהוגן, ובזכותם נעשית להם הישועה, לכך זכו לראות במפלתו של המן.

אין אסתר מגדת (ב,כ)

מדוע נמנעה אסתר לגלות את מולדתה לאחשוורוש אף לאחר שהומלכה? ומדוע ציווה אותה מרדכי על כך?

אומר ה"בנין אריאל": מרדכי חשש שמא אחשוורוש ישוב ויעשה משתה, וכדרכו, באמצע משתה היין, יעלה בלבו הרעיון להציג את אשתו לראווה בפני הנוכחים, ויצווה על אשתו הנוכחית - אסתר - לבוא בכתר מלכות, כפי שעשה לאשתו הקודמת - ושתי. והלא כיצד עלה בלבו הרעיון להביא את ושתי? אומרת הגמרא (מגלה יב, ב), כי בשעה שעובדי כוכבים אוכלים ושותים אין מתחילין אלא בדברי תפילות, וכן בסעודתו של אותו רשע: "הללו אומרים: מדיות נאות, והללו אומרים: פרסיות נאות. אמר להם אחשוורוש: כלי שאני משתמש בו - אינו לא מדי ולא פרסי, אלא כשדי! רצונכם לראותה? אמרו לו: אין [=כן]!".

כדי למנוע מאחשוורוש לשוב ולעשות לאסתר את אשר עשה לושתי, צווה עליה מרדכי שלא תגיד את עמה ואת מולדתה. בכך סר החשש מלב מרדכי, כי מאחר שלא גלתה את מולדתה, ולכל אחד ואחד נראתה לו כאומתו (שם יג, א), לא יכול היה אחשוורוש להתפאר במולדתה על פני שאר הנשים.

ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי שמר הנשים (ב,כב) (על פי "דעת החתם סופר").

אומר ה"חתם סופר": באחרית ימיו צריך כל אדם לבחון את כל המאורעות שקרוהו בימי חייו, ולספר לבניו על גודל השגחתו של הבורא יתברך.

מדוע יעשה זאת רק באחרית ימיו? משום שברבים מן המקרים אין בעל הנס מכיר בנסו בעת ההתרחשות, ורק במבט למפרע, הוא יכול להכיר בכך שנעשו עמו נסים רבים, שאינם נופלים מהנסים הגלויים והמפורסמים.

דוגמא לכך יש במעשה המגילה: בעת הריגת ושתי, איש לא הבין מה הסיבה שהקדוש ברוך הוא גרם לכך, ואפילו לאחר שלוש שנים, כשאסתר נלקחה לבית המלך, אף אדם לא סבר כי יש למאורע זה משמעות מרחיקת לכת. ושוב, לאחר זמן מה "קצף בגתן ותרש", ואסתר ספרה זאת למלך בשם מרדכי, וברור שבאותה שעה לא יכול היה בן אנוש להשיג כי יש קשר בין האירועים השונים. רק לאחר מכן - כשהמלך גדל את המן, והלה גזר מה שגזר, והתבטלה הגזרה על ידי אסתר המלכה, אזי המתבונן על סדר המאורעות למפרע יכול להכיר בכך שהריגת ושתי, ולקיחת אסתר לבית המלך, ומעשה בגתן ותרש - כולם היו למעשה הכנה למה שעתיד לקרות. על כך כתב בספר "פרשת דרכים" לפרש את הפסוק "לעשה נפלאות גדלות לבדו" (תהלים קלו, ד), שהקדוש ברוך הוא עושה נפלאות גדולות "לבדו" - הינו שהאדם כלל אינו מכיר באותן "נפלאות גדולות", ורק הקדוש ברוך הוא "לבדו" יודע אודותן.

מכל מקום, מצווה על כל אדם באחרית ימיו לבחון כל אשר עשה הבורא עמו מראשית צמיחתו ועד לאחריתו, ובמבט לאחור יבין כי אך טוב וחסד רדפוהו כל ימי חייו, וכי כל מאורעות החיים שבזמנם נראו ללא קשר ביניהם, חברו יחדו כדי לקיימו ולהחיותו ולהגיע לזמן הזה. ולאחר שזכה להכיר בנסיו, יספרם לבניו אחריו, כדי שגם הם ילמדו לבחון ולהכיר בנסים הגדולים שהקדוש ברוך הוא יעשה עמהם.

בגד תכלת (גד שכטמן)

בגזירת אחשוורוש הוצרך המן לקחת את מרדכי 'לסבב הופעות' ברחבי שושן, כשמרדכי לבוש בלבוש מלכות וכתר לראשו והמן צועק לפניו בקול גדול: "ככה ייעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". כשהתלבש מרדכי בבגדי המלכות ניסה המן לחשוב איך להפחית את הבושה שתיגרם לו. בראשו עלה רעיון מבריק והוא פנה למרדכי: "אני אלבש את הכובע וחליפת הרבנים שעליך, אשמש כ'קולב נייד' שלך". מרדכי הסכים לכך, מלבד בגד אחד. את הציצית, כמובן, לא הסכים מרדכי לתת להמן ללבוש ולבשה בעצמו.

כשעברו השניים מתחת ביתו של המן, ראתה אותם בתו ממעוף הציפור וחשבה: אם זה שסוּחב את הסוס לבוש בגדי יהודים, הווה אומר שמרדכי הוא זה שסוּחב את אבא - המן ועושה לו כבוד גדול. ממחשבה למעשה נטלה את סיר השופכין של כל בני הבית והריקה אותו על ראשו של המן...

גם ברחוב היהודים היו כאלו שדימו בנפשם שמרדכי הוא זה שסוּחב את המן ופניהם מלאו בושה. אך לאחר כמה דקות היה מי ששם לב שמבגדי המלכות מתנופפת לה ברוח היום טלית קטן מהודרת, בעוד שמהחליפה הרבנית אין שום סימן לציצית... על זה נאמר

בברכות המגילה: "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי". רק משנראתה הציצית הבינו מי הוא הרוכב ומי המושפל.

ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (אשר לורבר)

מדוע כשמרדכי אמר לאסתר כתיב בלשון: "ויגד", ואילו כשאמרה אסתר למלך כתיב בלשון: "ותאמר". תירץ רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, דהנה ביאר באפיקי יהודה, ד'הגדה' הוא דבר ברור ו'אמירה' הוא דבר שיש להסתפק בו. א"כ מרדכי אמר לאסתר הגדה ודאית שמבקשים לשלוח יד במלך, אך אסתר חששה שלא יהיה אפשרי לברר הדבר בוודאות, ואז יחרה למלך והשרים שהוציא סתם לעז על סריסי המלך, לכן 'ותאמר אסתר' באמירה מסופקת, כאילו מרדכי אומר שיש לו חשש בזה אך איננו יודע בבירור, אמנם כאשר (ב, כג) 'נתבקש הדבר וימצא' - כי כן נודע הדבר בבירור - "ויתלו את שניהם". "ויכתב הדבר בספר דברי הימים לפני המלך" יש דברי הימים מענייני המדינה, ויש דברי הימים מענייני המלך עצמו, והדבר הזה הוא מעניין המלך עצמו, לכן נכתב 'בדברי הימים' - אשר 'לפני המלך' - עצמו.

המן מן התורה מנין? (אשר לורבר)

הגמ' בחולין קלט: שואלת: "המן מן התורה מנין?", ועונה "שנאמר המן העץ אשר ציויתך לבלתי אכול ממנו אכלת". וברור הדבר שהגמרא לא התכוונה להביא פסוק שבו מוזכרות האותיות ה"א מ"ם ונ"ן, אלא ודאי ישנו קשר מהותי כלשהו בין המן הרשע לשאלת הקב"ה את אדם הראשון "המן העץ אשר ציויתך וכו'", ואם כך מהו?

הנה, ידוע שהמן היה מזרע עמלק, ועמלק היה הראשון שבא לזלזל בכוחם של ישראל אחרי שיצאו ממצרים וכל העולם פחד מהם (כמו שנאמר בשירת הים). כך גם היה אצל אדם הראשון, שהיה הראשון שבא וזלזל בציוויו של הקב"ה והמרה את פיו כאשר בא ואכל מעץ הדעת.

מביאים בשם ר' שלום שבדרון זצ"ל שקיים דמיון נוסף בין מעשיו של המן לאדם הראשון. במגילה מסופר על המן שאמר "וכל זה איננו שווה לי" - כל ממונו, עושרו, והצלחתו, שהיו בקנה מידה שאין לשער, לא שוו לו כיוון שבן-אדם אחד - מרדכי - לא משתחוה לו. כך גם אדם הראשון, שהותר לו לאכול מכל עצי הגן, חשק רק את העץ אותו אסור היה לו לאכול.

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה (הרב צ. מנדלסון)

הקשו המפרשים מדוע נאמר 'לא יכרע ולא ישתחוה' בלשון עתיד, ולא נאמר "לא כרע ולא השתחוה" בלשון עבר.

ביאר רבי דוד טעביל ממינסק, דבאמת מרדכי היה יכול להימנע מלפגוש את המן,

ולא ללכת למקומות שהמן היה נוהג להיות, אולם מרדכי דווקא הקפיד ללכת למקומות שבהם ידע שהוא עתיד לפגוש את המן, כדי לעמוד בפניו בקומה זקופה להראות לכל היהודים שאסור להשתחוות לאדם שיש בו חשש עבודה זרה, וזה מרמז הפסוק 'לא יכרע ולא ישתחוה' בלשון עתיד, כלומר, שמרדכי הקפיד ללכת דווקא במקומות שידע שהוא עתיד לפגוש את המן, כדי להורות לכל היהודים שבכל מקרה ובכל מצב הוא 'לא יכרע ולא ישתחוה'.

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו (הרב זליג ברנשטיין)

איתא (בילקוט אסתר רמז תתרנו): "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו", וכי יש אדם צם ואוכל, אלא אתם צמים על שאכלתם ושתיתם מסעודתו של אחשוורוש".

תמה רבי שלמה קלוגר מבראדי, על דברי הילקוט, הרי משמע שהיה קשה לו ד'ואל תאכלו ואל תשתו' מיותר הוא. א"כ מה התירוץ, שצמו על שאכלו ושתו בסעודתו של אחשוורוש, הרי אם הייתה אומרת סתם שיצומו, היינו ג"כ מבינים שלא יאכלו ולא ישתו, והיה התיקון על מה שאכלו בסעודתו של אותו רשע.

פירש על דרך משל לעני שעשה עבירה וקנסו אותו לתת לצדקה דבר מועט כפי מה שמשגת ידו, ואמר העני מה תרוויחו בקנס המועט שלי, הרי אצלי זה דבר חשוב ואצלכם הדבר המועט אינו נחשב לכולם, והשיבו לו דבאמת אצלנו זה לא נחשב כלל, אך אם לא ניקח ממך כלום, אף אם כעת אתה אומר שיש לך חרטה, למחרת תשוב לאיוולתך משום שלא היה לך מה להפסיד, אולם אם תיתן את הדבר המועט, אף שאצלנו אינו כלום, אצלך זה דבר חשוב ויהיה לך צער גדול, שוב לא תשוב לעשות עבירה.

וכך הוא הנמשל, דמה שהקב"ה חפץ שהאדם ישוב בתשובה ע"י סיגופין וכדו', ודאי שאין להקב"ה שום רווח בדבר, ועיקר התשובה לפני השי"ת היא הווידוי ועזיבת החטא והחרטה, רק שהסיגופים מועילים לזה, שלולי הצער מהסיגופים אין להאמין לו שגם עכשיו הוא מתחרט, כי למחרת ישוב לאיוולתו, אך אם מצטער ע"י מה שחטא ביסורין וסיגופין, אז בוודאי לא ישוב לחטוא.

זהו כוונת המדרש הנ"ל, אסתר שגזרה עליהם לצום, ולא שיהיה להקב"ה רווח מהתענית שלהם, רק עיקר הטעם כיון שחטאו במה שאכלו ושתו מסעודתו של אחשוורוש, לכך 'צומו עלי' - כעת, וממילא 'ואל תאכלו ואל תשתו' - היינו שיותר כבר לא תשובו מהיום והלאה לאכול דבר איסור, אבל אם לא תצומו יש לחשוש שתחזרו שוב לחטוא.

לך כנוס את כל היהודים... וצומו עלי, ואל תאכלו ואל תשתו... (ד,טו)

נשאלת השאלה: אסתר משיבה למרדכי "וצומו עלי" אם כן מהו "ואל תאכלו ואל תשתו"... פשיטא, מי שצם אין לו לא אכילה ולא שתייה.

אלא: תחילה השיבתו "וצומו עלי שלשת ימים לילה ויום" (ולא אמרה "ואל תאכלו ואל תשתו").

אמרו חז"ל שלשה ימים אלה התחילו מ- יד בניסן שהוא חג המצות, שלח לה מרדכי את אומרת "וצומו עלי" טוב הדבר, אבל בתוך הימים האלה ישנו פסח ואת מבטלת מצוות אכילת כזית מצה דאורייתא, וארבע כוסות יין שתיקנו חכמים. נעשה הפסקה בצום.. ונתיר להם בליל זה לאכול כזית מצה ולשתות רביעית יין.

מיד השיבה לו "ואל תאכלו ואל תשתו" לא כזית מצה ולא רביעית יין, אמרה לו מרדכי, אתה דואג לפסח אחד ואני דואגת לפסחים הרבה... גזרתו של המן קשה מוטב יתבטלו מפסח אחד ואל יתבטלו מפסחים הרבה.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך (אשר לורבר)

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין ביאר, דהנה ענין יציאת מצרים, כמו כל הנסים שנעשו לישראל בכל הזמנים, רישומם היה ניכר רק בעת שכולם ראו בחוש וממש מיששו בידיים את הנס. אבל האמת היא, כי כל נס מסודר מגלגלי מאורעות שונים שקדמו לו בזמן, אלא כיון שכל מאורע הוא רק חלק מהנס, ע"כ אין אנו יכולים לראותו ומכל שכן שאין אנו יכולים למששו בידיים, עינינו רואות ואוזנינו שומעות רק עת יופיע פרק המאורע האחרון, ואז מתלכדות כל חוליות המאורעות שקדמו ונעשו לאחדים, והנס מופיע בכל זהרו וגדלו.

הנה לפנינו, למשל, נס פורים, ראשיתו במאורע שאיש לא שם אליו לב. המאורע, שבגתן ותרש, שני סריסי המלך אחשוורוש, ביקשו לשלוח יד במלך, ולמרדכי היהודי שידע שבעים לשון, נודע הדבר והציל חיי המלך. המאורע כשהוא לעצמו לא היה בו אף שמץ נס לישראל. וכן הדבר, 'כאשר נדדה שנת המלך', גם בזה לא נראה כל רמז על נס, כי הלא מעשים שבכל יום, שמפני סיבה זו או אחרת השינה נודדת, ומכיוון שנדדה שנת המלך, השתדלו עבדיו לקרוא לפניו סיפורי מעשיות מימים עברו, ובדרך מקרה הוציאו מארון הספרים את ספר הזיכרונות שהיה כתוב שם המאורע הראשון עם מרדכי. וכאשר שאל המלך "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה", ענהו הנער המשרת לפי תומו, ש"לא נעשה עמו דבר", וגם בזה א"א לראות רמז על איזה נס. ואימתי ידעו הכול כי נס גדול קרה, רק כאשר נתלכדו כל המאורעות יחד, אז הבינו כולם, כי הנס התחיל מעת ששמע מרדכי את דברי בגתן ותרש, וכל המעשים שקרו אח"ז, הם היו החוליות של השלשלת הארוכה הזאת שנס פורים שמה.

לא נעשה עמו דבר (ו, ג)

כשהמלך שאל "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה", ענו לו משרתיו: "לא נעשה עמו דבר". בפשטות מבינים, שכוונתם היא לומר שעוד לא עשו עמו את המגיע לו. אולם רבי מאיר שפירא מלובלין הוסיף ובאר את תשובתם באופן אחר: כידוע, סופרי המלך היו מבניו של המן, וכאשר שונאי ישראל אומרים על יהודי "לא נעשה עמו דבר", כוונתם היא, שכבר גמלו עמו טובה - הכיצד?

הלא מרדכי יושב בשער המלך בהשקט ובבטחה - לא מציקים לו ולא מבזים אותו. אם כן, הוא כבר בא על שכרו בכך ש"לא נעשה עמו דבר" - ששונאיו "פטרו" אותו. מלעבור את כל מסכת ההצקות וההשפלות שהיא מנת חלקם של כל אחיו היהודים. אמר מעתה, כשהמלך שאל האם השיבו למרדכי טובה תחת טובה? ענו לו משרתיו, הושבה גם הושבה, והראיה - ש"לא נעשה עמו דבר".

ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי (מר רפאל ירקוני)

פירש הגרי"ז סולובייציק מבריסק, דבאמת גם זה היה מפורש בגזירה, שאסור לקנות יהודים לעבדים כדי להצילם עי"ז מגזירת "להשמיד להרוג ולאבד", כמבואר בתרגום שני (ד, ב) דהיה איש ישראל הולך לאיש נכרי ואומר לו מבקש אני ממך לחיותנו אני ובני ואשתי לך לעבדים רק ניצול מן המוות הזאת, והיה אומר לו האיש הנכרי לאיש ישראל לא ראית מה שכתב המלך אחשוורוש בדתו הנתונה כי איש נכרי אשר ימצא אצלו איש יהודי ייהרג כמותו, ונתקיים [דברים כח, סח]: "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה". וכ"ה בפירש"י (מגילה יא, א).

זוהו שהזכירה אסתר בבקשתה כי נעלו בפניהם גם הצלה זו להתמכר לעבדים ולשפחות. (חידושי הגרי"ז על התורה)

רבי מרדכי גימפל יפה מרוזנאי פירש בדרך נוספת, דכאשר אסתר דיברה לפני המלך, אמרה את מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קד, ב): "כל המיצר לישראל נעשה ראש". וטענה: 'ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו' - דאם היינו נמסרים תחת שלטונו של אדם שפל, וע"י כך הוא היה עולה במדרגתו ונעשה ל'ראש', אז - 'החרשתי', כי אין זה פוגע בכבודו ובמעלתו של המלך - 'אין הצר שווה בנזק המלך'. אך היות שנמכרנו לראש השרים שהוא המן האגגי, השני במעלתו למלך, והוא המייצר לישראל, א"כ כשהוא יהיה ל'ראש' בוודאי ייפגע כבוד המלך, ומשום כך אמרה אסתר שהיא חוששת אפי' לנזק 'צר' לכבודו של המלך, וא"כ על אחת כמה וכמה שאחשוש מפגיעתו הרעה של המן ראש השרים השואף למלוך ולהיות לראש עליון. (שער בת רבים)

רבי שאול מאמשטרדם פירש, דמה שאסתר אמרה למלך "אילו לעבדים ולשפחות

נמכרנו החרשת" כלומר, כי אז לא היה מגיע לך עונש מן השמים, כי כך נגזר עלינו כמו שנאמר [דברים כח, סח]: "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות". אבל "להשמיד להרוג ולאבד" לא נגזר עלינו, לכן בוודאי שאתה תקבל עונש ע"ז. "כי אין הצר שוה בנזק המלך", 'הצר' - זה המן, דאינו חושש לנזק המלך שייענש, לכן ראוי לך שלא תשמע בקולו ותנצל מנזק ועונש.

ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן... ותשם אסתר את מרדכי על בית המן (הרב זליג ברנשטיין)

הקשה הגר"ז סולובייציק מבריסק, דכיון שהמן היה מזרע עמלק, הרי הדין הוא שצריך לאבד גם ממונו, כדאיתא במכילתא (בשלח פ"ב) ומובא ברש"י (דברים יט, יט): 'תמחה את זכר עמלק' - מאיש ועד אישה מעולל ועד יונק משור ועד שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק הייתה". א"כ היאך לקחה אסתר ומרדכי את בית המן, והרי חייבים לאבדו מן העולם שלא יאמרו בית זה של עמלק היה.

מיישב הגר"ז, דכיון שהרג אחשוורוש את המן, והדין הוא שכל הרוגי מלכות נכסיהם שייך למלך, כמבואר בגמ' (סנהדרין מת, ב), א"כ כשהרגו את המן זכה אחשוורוש בביתו, ונמצא כשנתן אחשוורוש למרדכי את בית המן לא היה כבר משל עמלק, וזה דומה להא דאיתא בגמ' (גיטין לח, א) דעמון ומואב טהרו בסיחון, דע"י סיחון נטהרה ארץ עמון ומואב לישראל. וא"כ גם כאן לא חל מצות איבוד על בית המן, משום שזכה אחשוורוש בכל הנכסים. [מאורי המועדים]

רבי יום טוב ליפמן היילפרין אב"ד ביאליסטוק, כתב לפרש הטעם ששאל לא הרג את הבהמות של עמלק, משום שמצות מחיית עמלק היא - קודם להרוג את כל האומה העמלקית, ורק אחר כך צריך להרוג את הבהמות, אבל כל זמן שהעמלקים קיימים לא נצטוו עדיין להרוג את בהמתן ולהחרים את שללם, ולכן עצתו של שאול הייתה, שהעם יזכה בשלל קודם שיהרגו את העמלקים, כי עדיין לא נתחייב אז להרוג את הבהמות, ואחרי שכבר זכו בהן בהיתר ונעשו לממון ישראל, כבר אין חיוב להרגן אח"כ לאחר איבוד האומה העמלקית, שהרי מי שקנה בהמות מעמלק זמן רב קודם המלחמה אין חייב להרגו לאחר שעשו מלחמה בעמלק, כי כבר זכה בו ושלו הוא. לפ"ז ביאר, דמה שלקחו מרדכי ואסתר את בית המן שהיה מזרע עמלק, משום שאז היו עדיין עמלקים בעולם, ולכן לא היו חייבים לאבד את ממונם, אולם אח"כ נלחמו היהודים בעמלקים שנשארו, וכמש"כ התרגום [אסתר ט, ו]: דבשושן הבירה הרגו היהודים ואיבדו חמש מאות איש, כולם היו שרי חיילות מזרעו של עמלק. ולאחר שגמרו להרוג את כל העמלקים כתוב "ובביזה לא שלחו את ידם", כי אז חל עליהם מצות איבוד הממון של עמלק, כי המצווה לאבד ממון עמלק היא רק לאחר שאיבדו את כל זרעו של עמלק.

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור. (מנחם יעקובזון)

כאן כתיב 'פורים' מלא עם ו' ועוד פעם כתיב (שם ט, כח) "וימי הפורים" 'פורים' מלא, ושלוש פעמים כתיב (שם ט, כט-לא-לב) "אגרת הפורים", "את ימי הפורים", "דברי הפורים" - 'פרים' חסר ו'.

ביאר רבי שלמה הכהן מוילנא, דזהו שאמרו (מגילה ב, א): "מגילה נקראת בי"א, בי"ב, בי"ג, בי"ד, ובט"ו". י"ד וט"ו - הם פורים מלאים, לקריאת המגילה למשתה ושמחה ולמשלוח המנות, והשלושה האחרים (י"א, י"ב, י"ג) של בני הכפרים הם לקריאת המגילה בלבד, כי השמחה נוהגת רק בזמנה, ולכן נכתבו חסרים ו'. (חשק שלמה מגילה שם)

פירוש נוסף, ביאר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, במש"כ בכל המקומות 'פרים' חסר ו', חוץ משני מקומות שכתוב מלא, דהפסוק: "על כן קראו לימים האלה פורים" קאי על הפורים שבימי מרדכי ואסתר שאז הייתה שמחת פורים מושלמת, שניצלו ממות לחיים וגם קיבלו את התורה מרצון, אבל שאר הפורים שקאי לדורות שאין השמחה מושלמת, כמ"ש (בקינות): "איך אעלוך בפור", וגם בבית שני היו כל הזמן תחת שעבודים ומלחמות, כתוב 'פרים' חסר ו', ומה שכתוב "וימי הפורים האלה לא יעברו" מלא עם ו', משום דקאי על לעתיד לבא, כמ"ש בירושלמי (פ"ק דמגילה) דילפינן מזה שפורים לא יבטל בימות המשיח, ואז יהיה שמחת פורים בשלימות.

בכל שנה ושנה (אסתר ט, כא),

פעם פגש המן את פרעה ואמר לו: "אדוני המלך, איך זה יצאת מהיהודים כשידך על התחתונה! מילא אני הייתי תלוי במלך טיפש, אבל אתה היית מלך כל יכול?! והם עוד קיבלו בזכותך חג של שבעה ימים." ענה לו פרעה: "להיפך. אתה, בזכותך היהודים זוכים כל שנה לחג עליז של שמחה ואכילה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים. ואילו אני, איזה חג הם חוגגים בזכותי? משועבדים לניקיונות לפני פסח, אוכלים מצות במקום לחם רך אוכלים מרור ומתנזרים מחצי מהמאכלים."

להוריד את המסכות

חג הפורים מתקרב, ועמו מגיע מנהג אהוב על כולנו - התחפושות.

מהי אם כן המשמעות של התחפושות בחג הזה? והלא אם זהו מנהג חז"ל הרי שטומן הוא בחובו מעבר לרובד החיצוני - תחפושות גם משהו ברובד הפנימי (כך שהסמליות היא בהתחזות לאדם אחר - לדמות אחרת). אך מכיוון שבכל מנהג של חז"ל ישנה הוראה לגבינו מהי אם כן ההוראה בלהתחפש מעבר לשינוי החיצוני?

ישנם הטוענים כי למעשה פורים הוא היום היחיד בשנה בו אנו לא מתחפשים. אנו בוחרים להתחפש בחיינו לדמות מוערצת אותה אנו רוצים לחקות, או למשאלה כמוסה שמעולם לא הצלחנו להגשים.

מסופר על אדם עצוב שלא ידע את נפשו מרוב צער עד שנאלץ להגיע לפסיכולוג. הפסיכולוג ישב עמו שעות ארוכות, הציע תרופות ופעילויות שונות, אך לשווא - כלום לא הועיל. לבסוף אמר המומחה: "הייתי מציע לך להשתתף במופע הקרוב בהיכל התרבות בעיר. בדחן מפורסם מאוד הולך להופיע שם. כל מי שהשתתף חזר עם בטן כואבת מרוב צחוק. כדאי לך להשתתף במופע... אולי הוא יוציא אותך מעצבותך התמידית".

הרים הפציינט עיניים מלאות כאב: אדוני הדוקטור, הבדחן ההוא - זה אני...

המסקנה: אין לשפוט אדם לפי מראהו החיצוני. תמיד נסה להביט לעומק. זהו בדיוק מה שביקשו חז"ל להטמיע בנו. חג הפורים הוא הזמן להסתכלות - לירידה אל העומק.

ניתן ללמוד המון על הפרצוף הנמצא מאחורי המסכה, ולשאול את עצמנו: האם באמת אני מצליח בחיים? בחינוך ילדיי? האם זו הדרך שמובילה אל תכלית חיי? ... חג הפורים הוא זמן להתבוננות וחשבון נפש, דהיינו לגלות את הנסתר. לא בכדי נקרא ביום זה את "מגילת אסתר" שמשמעותה גילוי הנסתר...

הבה ננסה לקחת את עצמינו ברצינות דווקא ביום ה"מבדח" הזה... פורים שמח!

מדוע תחפושת (גדי שכטמן)

בפורים - מנהג ישראל תורה - להתחפש בבגדים שונים מכל ימות השנה. מדוע? אחד מן הטעמים הוא שאנו רוצים להטמיע בקרבנו את המסר שהבגדים אינם משקפים נכונה את המציאות, וכמו שיודעים אנו בפורים שזו רק תחפושת, כך ילווה אותנו מסר זה לאורך השנה כולה.

כששמע מרדכי על גזירת המן נקט בצעד חריף: "ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר", לעומת זאת כשהגיעה שעתו הגדולה של מרדכי היהודי, זכה להוד וגדולה כשהביאו: "לבוש מלכות אשר לבש בו המלך", כבוד מושלם ממלך מלכי המלכים.

בימי הפורים שזוכים אנו לשפע רוחני רב, וכל שמוטל עלינו לעשות כדי לזכות בו, הוא לפשוט את ידינו ולבקש מהיושב במרומים שישלח לנו עזרו. ננסה פעם אחת להתחפש לעצמנו, ל'אני' האמתי שלנו ולא להמשיך להסתובב ב'בגד' שעטינו על עצמנו במהלך השנה החולפת. נקרע את בגדי החטא שרכשנו לנו ותמורתם נבקש מאבא שבשמים לזכות ללבוש מלכות אמתי לנשמתנו.

אוזני המן בפורים

"למה אוכלים אוזני המן בפורים"? מדוע אוזני המן נחשבים לאחד מהמאכלים המסמלים את חג הפורים?! ממתים מנציחים במאכל שם של רשע? ופרט שרצה להשמידנו?! הגילוי והתגלית של פורים...

מקרה = רק מה'

המן הרי היה אדם שרצה להשמיד אותנו, מדוע עלינו להנציח את זכרו בכלל ובאכילת אוזניו - בפרט? ידוע שכל מה שקבעו חז"ל בסמליותם של חגי ישראל איננו בכדי, לכל דבר יש משמעות עמוקה ורובד פנימי.

התשובה לשאלתנו היא: חז"ל ראו באוזני - המן את הסמל בטבעו של נס חג הפורים. אם נקרא את סיפור הפורים נבחין כי ישנה שרשרת של מה שנראה כמו צירופי מקרים שאין כלל קשר בניהם. גם אילו היו קורים המקרים הללו כעת, ללא המגילה - לא היינו מסוגלים לחבר בניהם לסיפור אחד... ובטח לא אותם אלו שלא היו בשושן ולא התעדכנו בחדשות היום-יומית מבית המלוכה. הניסים הללו שהצילו את העם היהודי מהשמדה, לא היו ניסים גלויים. אף ים לא נקרע לגזרים, לא היו מכות כמו במצרים, אלא רק כמה "מקרים טכניים". כאשר מסתכלים עליהם - כעל אירועים נפרדים, הם נראים טבעיים מאוד. רק בסוף הסיפור יתגלה כי אירע נס גדול מאד ועצום.

לעם ישראל יש את היכולת למצוא לכל סוג מזון בכל חג סיפור משלו. במקרה הזה מדובר ב"אוזני המן". אם נתבונן, מבחוץ - אוזן המן היא סתם בצק, הטעם האמתי חבוי בפנים. מעבר למעטה החיצוני הרגיל יש את מרכז המאפה - האוזן המן השופע מתיקות. כך הם חיינו: ישנם זמנים שבהם נראה כי מקרים ארעיים מושכים אותנו לכל כיוון אפשרי. קורים לנו כל מיני דברים שאין לכאורה קשר בניהם ואף אין להם סיבה ממשית לקיומם... אך זוהי איננה האמת. יש לדעת כי לבורא העולם לכל דבר אצלו יש ממשות תכלית, שסמויים מעיננו. מלמעלה הדברים שקורים לנו הם חלק מתהליך שפנימיותו מתוקה בהרבה מה"בצק" הנראה לעין.

פורים הוא אחד הימים שבהם פתאום נתגלתה לעיני כולם התוכנית במלואה לכל חלקיה. חג הפורים מזכיר לנו שכל צירופי המקרים הללו אינם למעשה צירופי מקרים כלל וכלל, ושום דבר לא מתרחש באקראי. אנו עדיין בעיצומו של הסיפור, קשה לנו לראות את התמונה הכוללת.

אוזן המן תזכיר לנו זאת...

אין לבטל שום מנהג ולא ללעוג עליו, כי לא לחינם הוקבעו. (רמ"א תר"צ)

מה זה המנהג של אוזני המן? מאיפה זה הגיע?

יכול להיות שמחמת יראת אחשוורוש לכתוב ולשלוח למרחקים בזיונו, עשו בחכמה לאפות עוגות ולהטמין את המכתב בתוכם, מי יעלה בדעתו לחפש שם, ועל ידי זה ניצלו. כך שלח מרדכי את הכתבים מקצה העולם עד קצהו, והדבר לא נודע למלך, לכן עושים אוזני המן לזכר הנס.

פורים במחנה הנאצי (מעובד על-פי סיפורו של פינחס פייבלוביץ' בספרו "עודני זוכר")

מחנה הריכוז גרוס רוזן. שנת תש"ד – 1944. ליל חג פורים.

האסירים היהודים עלו כהרגלם על משכבם. אולי, איש לא זכר שהיום הוא חג פורים. גם מי שזכר, האם היה לו כיצד לחגוג? שמא ייטול פיסת לחם קטנטנה וידמיין שזהו אוזני המן אותו הייתה מכינה אימא?

שקט שרר בצריף. השעה הייתה שעת ליל מאוחרת. לפתע, כמו משום מקום, קפץ אחד האסירים מן הדרגש והחל לצעוק: "יהודים יקירים, הלא חג פורים היום! היום אנו חוגגים את מפלת המן צורר היהודים אשר ביקש להשמיד את עם ישראל. אבל בורא העולם ראה את צעקת בניו והציל אותם, והמן הרשע נתלה על העץ! "אחיי, כמו בימי מרדכי ואסתר, גם אנו נמצאים בעת צרה. לא המן שמו, אלא היטלר יימח שמו וזכרו! אבל חג פורים מזכיר לנו כי ישועתנו קרובה, וסופו של היטלר יהיה רע ומר כהמן! "חיזקו ואימצו, עם ישראל חי!"

עיניו של היהודי בערו כלפידים וגופו כולו רעד מרוב התרגשות. ממקום אחר קפץ לו אסיר נוסף והחל לזמר באיטיות ובמתיקות את הברכה הנאמרת אחר קריאת המגילה: "ברוך אתה ה'... הרב את ריבנו... והנוקם את נקמתנו..." שני היהודים האמיצים שבו אל הדרגש והשקט השתרר שוב במחנה. בקרב האסירים שררה תחושה של שמחה והתעלות, אך גם חשש מן הבאות.

בבוקר אירע את אשר יגורו ממנו. קצין המחנה התפרץ אל הצריף והחל לצעוק. "בלילה האחרון היו כאלו שהעזו לדבר נגד הפיהרר! הסגירו מיד את בני העוולה, אחרת מרה תהיה אחריתכם! אני מקציב לכם עשר דקות כדי להסגיר את אותם פושעים." עשר דקות חלפו ואיש לא פצה את פיו.

"רוצו, רוצו!" החל הקצין לצעוק. האסירים הכחושים החלו לרוץ כשהגרמנים מצליפים בהם שוב ושוב. אחד משני האסירים כבר עמד להסגיר את עצמו, אבל היהודים סביבו לחשו לו "החזק מעמד! כולנו ערבים זה בזה!"

המרוץ המטורף נגמר. האסירים לא הוסגרו. באותו חג פורים, נס כפול אירע ליהודי המחנה גרוס רוזן: הם חגגו את החג, המרוץ השטני לא הפיל קורבנות, ואיש לא הלשין.

תיקון למחשבות זרות שבתפילה ("אור חדש")

שמעתי שאחד שאל מהגר"א תיקון למחשבות זרות שבתפילה. והשיב לו על דרך הרמז "ובבואה לפני המלך עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" – כלומר להתפלל מתוך סידור.

המלך הוא הקב"ה וכנסת ישראל היא אסתר, רמז לנו הכתוב שכאשר נבוא להתפלל לפני המלך, על ידי שיתפלל מתוך הספר תשוב מחשבתו הרעה.

"אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני" (כז, לד) (בינת המידות)

התורה היא סדר האדם, והתורה היא סדר העולם, לפיכך התורה היא סדר הכל (נתיבות עולם - נתיב התורה פ"א)

ביאור לדברי המהר"ל כתב הגאון רבי יעקב מרדכי גרינוולד שליט"א: התורה סדר האדם, איך צריך האדם להתנהג בחייו, מה לעשות בזמן ובמקום, בכל רגע ורגע של חייו. והתורה היא סדר העולם, כי הקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, הקב"ה סידר את העולם על פי התורה לכן התורה היא סדר הכל. ובאמת מי שהיה זוכה לכך היה רואה הכל בתורה.

למשל ידוע היום עניין הקודים בתורה, אמר הגרי"מ. אני זכיתי לשמש את רבי מיכאל דוד וייסמנדל זצ"ל, שהיה אבי הקודים. לא היה לו מחשב בזמנו, הכול היה במוחו, מוח של עילוי גדול, היו לו ספרים שהיה סופר כל פרשה ופרשה בתורה.

הייתי אצלו פעם בסביבות הפורים, והוא שאל אותי, "כבר ספרת כמה אותיות יש במגילה", אמרתי לו שאינני יודע, והוא אמר, אני יודע. אני חושב שאמר בערך שתיים עשרה אלף. שאלתי, מה אפשר לעשות עם מספר זה, ואמר לי להביא חומש. הבאתי חומש ופתחתי אותו, ואמר לי תמנה מאות א' הראשון בתורה כמניין אותיות המגילה, תגיע לאות ס', מאות זו תמנה שוב כמניין אותיות המגילה, תגיע לאות ת', ומשם תשוב ותמנה כמניין אותיות המגילה, ותגיע לאות ר'. שזהו השם אסתר, זהו דבר נפלא. אמרתי לו בבת צחוק, ומה יעשה מרדכי, תהיה לו עגמת נפש, והוא השיב ואמר אינני יודע, אבל תבוא בשנה הבאה.

הגעתי אליו בשנה הבאה, ושאלתי ומה עם מרדכי, ואמר לי, מצאתי רמז גם למרדכי, אמרו חז"ל מרדכי מן התורה מנין, דכתיב "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות" וגו', ומתרגמיהן "מירא דכיא", זהו המקום שבו מרומז מרדכי בתורה. ואמר לי, תמנה מהאות מ' של מר דרור כמניין אותיות המגילה, תגיע לאות ר', תמנה שוב תגיע לאות ד', תמנה שוב תגיע לאות כ', ושוב תמנה ותגיע לאות י', הרי לך מרדכי מן התורה!.

והוא מספר: לפני שנים רבות התארכה בביתנו אישה מאוד חכמה ומכובדת, היא שהתה בסמינר שבו מבארים את עיקרי היהדות, והיא התווכחה עם כל הרבנים, והיה קשה אתה. כשהגיעה שבת לא היה לה מקום לאכול, והזמינו אותה אלי, לאחר הסעודה בקשה קצת לדבר, ושאלה את השאלות שהיו לה, ואמרה שאינה מאמינה בתורה מן השמים, שזהו משוג שאי אפשר להשיג. סיפרתי לה את ענין הפורים ואת רמז "מרדכי ואסתר". היא הקשיבה לדברים ואח"כ קמה מהשולחן והלכה לחדר שלה, וישבה שם על המחשב כמה שעות.

בשבת בבוקר ראינו אותה יוצאת מחדרה עייפה. והיא אמרה, אני עבדתי על העניין, זה היה תחום העבודה שלה. ולקח לה כמה שעות עד שעלה בידה לברר כמה אחוז של סיכוי יש שיהיה דבר שכזה במקרה, ואמרה שזה בלתי אפשרי.

שנים רבות אחרי כן כשהגעתי לארץ, הייתי בחתונה וכשירדתי מהחופה, שמעתי אישה קוראת בשמי. אמרתי לה "סליחה, אינני מכירך.. ואמרה לי, "אני מרדכי ואסתר, אתה רואה, ברוך ה' אני הולכת בכיסוי ראש, יש לי בעל שלומד בכולל, ויש לנו ילדים שהולכים לישיבה שגם אתה תהיה מרוצה ממנה".

המגילה שהצילה (פניני עין חמד)

הרב שנקולבסקי היה עובד עצות, הוא אמר לקרוא את המגילה בבית הכנסת וקולו אבד לו, כל המרקחות שלקח לא הועילו לו. כמוצא אחרון הגיע למרפאתו של ד"ר קרסלקוב מומחה בעל שם, אולם המזכירה אמרה כי הוא עומד לצאת ברגעים אלו לכנס חשוב בחו"ל, אנחה כבדה בקעה מגרונו.

השנה לא אוכל לקרוא מגילה בציבור. כל שנה אני מקפיד לקרוא את המגילה בציבור, זכר לנס שנעשה לסבי זצ"ל בקריאת מגילה. 'איזה נס?' תמהו הסובבים. והרב שנקולבסקי החל בסיפורו: "סבי, ר' שלמה שנקולבסקי, היה אדם מאוד מיוחד, עדיין אני זוכר אותנו, בפניו המאירות ובת צחוק על שפתיו וקולו חמים ורך. סבי היה אדם נמרץ ופיקח ונשא חן בעיני רואיו. במהלך מלחמת העולם השנייה שהה בוילנא בירת ליטא. באותו זמן נותרה ליטא הקטנה עצמאית, ושכנתה, פולין הגדולה, חולקה בין רוסיה לגרמניה.

יהודים רבים ברחו מפולין לליטא החופשית, אולם כולם חשו, שזה עניין של זמן עד שליטא המדינה הקטנה והחלשה תיכבש על ידי רוסיה הגדולה ומסך הברזל ירד גם על יושביה, שיישארו כלואים תחת השלטון הקומוניסטי, לכן היהודים עשו ככל שביכולתם כדי לעזוב את ליטא ולהגיע לחוף מבטחים. לשם כך נזקקו היהודים לאשרות כניסה למדינות חופשיות. סבי יצר קשרים עם קונסול אורוגוואי, והלה מינה אותו לעוזרו. באמצעות אותו קונסול הנפיק ויזות לאורוגוואי לעשרות יהודים, שבעזרתם הצליחו לעזוב את ליטא, וכך ניצלו מגורלם המר של יהודי ליטא, שנכבשה לבסוף על ידי הגרמנים י"ש.

בינתיים אכן נכנסו הרוסים לליטא, אולם למרבה הפלא הם נתנו רשות ליהודים, שהייתה בידם ויזה למדינה אחרת – לעזוב את ליטא. הרוסים העמיקו את אחיזתם בליטא, והקונסוליות הזרות נסגרו בזו אחר זו. קונסול אורוגוואי והצוות שלו עזבו את המקום, אולם שלמה העוזר בקש מהקונסול לא לסגור מיד את הקונסוליה אלא להותיר אותו בינתיים כממלא מקומו. הקונסול הסכים, וסבי המשיך לעבוד במקום מבוקר ועד ערב ולהנפיק ליהודים ויזות לאורוגוואי, שבאמצעותן יוכלו לעזוב את רוסיה.

באחד הימים קבל סבי הזמנה למסיבה שנערכה לנציגי הקונסוליות הזרות שבעיר, בהשתתפות ראש העיר. סבי היה טרוד בעבודתו ושכח מההזמנה. אולם נציגי הממשל לא שכחו ממנו. המסיבה נקבעה לפורים. ובבוקר, כשסבי התכונן לצאת ולשמוע קריאת המגילה, המתין לו שוטר חמור סבר בפתח הקונסוליה וליווה אותו בשתיקה לאולם האירועים, שבו נערכה המסיבה. סבי הובל פנימה לאולם הנוצץ, שם קיבל לידי את רשימת הנואמים, ועינו חשכו, בדף נכתב, שנציג אורוגוואי יישא נאום ארוך בספרדית לכבוד השלטון החדש. סבי לא ידע ספרדית וגם לא הכיר את הניב המיוחד, שבו מדברים באורוגוואי. ובנוסף לזאת הוא היה אמור להיות הנואם הראשון בטקס, כך שאפילו אם היה יודע את השפה, לא היה לו זמן להכין דברים.

סבי חש, ששעותיו ספורות. מהר מאוד יגלו הרוסים את התרמית, שהקונסוליה בה הוא עובד למעשה נסגרה, והוא אינו נציג רשמי של ממשלת אורוגוואי. סבי רצה להספיק לקרוא את המגילה בפעם האחרונה בחייו. ולכן עת נקרא לשאת דברים, הוציא מכיסו מגילת אסתר קטנה והחל לקרוא אותה בקול רם, בניגון ובהטעמה, מילה אחרי מילה. הס הושלך באולם. כשסיים סבא לקרוא את המגילה קרס על הכיסא שליזו חיזור ורועד בכל גופו והביט סביבו בדריכות, ממתין לשוטרי החרש של רוסיה הקומוניסטית שיבואו ויגררו אותו לבית הסוהר, אך לא, הוא נותר במקומו, ובאולם הענקי הדהדו מחיאות כפיים חזקות. הנוכחים כולם שבחו את סבא ההמום על הנאום המוצלח שנשא, וראש העיר לחץ את ידו בחמימות והודה לו על דברי הברכה שנשא לכבודו.

בסיום "דברי הפתיחה" של נציג אורוגוואי הוסיפו דיפלומטים אחרים לשאת נאומים ארוכים בשפות שונות ובלתי מוכרות, לכבוד ראש העיר והשלטון החדש. אך הנוכחים באולם כולם הודו והסכימו, שנאום הברכה של נציג אורוגוואי היה היפה ביותר מכל הנאומים, והשפה שבה מדברים באורוגוואי היא היפה ביותר מכל השפות. גם סבי הנהן בראשו ואישר: "ודאי, שפת האם שלי היא היפה ביותר מכל השפות", ובלבו חשב שהם צודקים. לשון הקודש היא אכן היפה שבלשונו, והפסוקים הקדושים, שקרא יפים ומעוררים, יותר מכל הנאומים שבעולם.

בסיום האירוע, כשסבא חזר לקונסוליה, התדפק על דלת הבניין העוזר הבכיר של ראש העיר, הוא ביקש לשוחח עמו ביחידות. כשנכנסו שניהם יחדיו לחדר הפרטי, פרץ העוזר בבכי: "כבר 30 שנה לא שמעתי קריאת מגילה. 30 שנה לא פתחתי סידור ולא שמעתי מלים יהודיות. רחקתי ממשפחתי, רחקתי מעמי, רחקתי מא-לוקי!" ופתאום אני שומע

באמצע המסיבה הנוצצת מלים מוכרות, ואני נזכר, שהיום פורים... והנשמה היהודית שבי מתעוררת ואיני מוצא עוד מנוח לנפשי. נשמתי רוצה לשוב לעמה ולא-לוקיה... איני יכול יותר".

שעה ארוכה מרר העוזר הבכיר בבכי, ואחר בקש מסבא: "אנא, תן לי לראות שוב את המגילה, רעב אני וצמא, לא לאוכל ולא למים אלא לפסוקים הקדושים", בחוץ הפשירו השלגים, וליבו של העוזר הפשיר גם הוא והתחמם. סבי הושיט לו את המגילה ואמר: "כך אותה, אחי היקר. טול את המגילה וקרא בה בטרם יחשיך היום ופורים יעבור, אינך צריך להחזירה לי. שמור את המגילה אצלך, ובבוא היום תוריש אותה לבנך, והיא תזכיר לו, שהוא יהודי ושעליו לשוב לעמו ולמולדתו", הר' שנקולבסקי סיים את סיפורו, לגם כוס תה מהול בכפית דבש והרגיע את גרונו הכואב. "סבא המשיך לשנחאי ומשם לאורוגוואי, וזמן קצר לאחר מכן עלה לארץ, מאז הוא חגג כל שנה את פורים בשמחה והודיה על הנס הגדול שנעשה לו. לזכר אותו נס הוא השתדל מידי שנה לקרוא בציבור את המגילה בקול לפני הציבור, ואכן, כבר חמש עשרה שנה עמדתי בכך וקיימתי את בקשתו, אולם השנה לא אוכל..."

כשספרו זאת לדר' קרסלקוב, הלה הגיע בריצה: "הגעתי להביא לך את התרופה", אמר הרופא. הוא ניער את הצנצנות הקטנות שבידו להושיט לרב, בידו השנייה אחז הוא מגילת קלף ישנה, ונראה נרגש במיוחד, "את המגילה הזו קיבלתי מאבא שלי זכרונו לברכה, והוא קיבל אותה משגריר אורוגוואי, ובזכותה אני היום חי כאן..."

"לחכמים יודעי העיתים" ... ("נר" יש"ב להרה"ג הב"ש)

כששר התורה הגאון רבי יוסף אלישיב זצ"ל נשאל מה השעה,,,

היה זה לפני כארבע עשרה שנה, אחרי שיעורו של רבנו, הציבור עמדו בתור ארוך לשואלו. בחור אחד, מתמיד וירא שמים רצה לשאלו, האם מותר להישען על בימת בית הכנסת.

המתין בתור, והנה כאשר הגיע תורו ופתח פיו לשאול, נשען הרב אלישיב על הבימה... נעתקו המילים מפיו – נחרד מלשאול את שאלתו, התבלבל, חיפש מה לשאול, אולם מה שיצא מפיו היה 'הרב, מה השעה?...'

כל חייו היו לשם שמים (הרב אליעזר אייזיקוביץ)

פרק א'

במזכירות של 'החברה למצוות נדירות' הטלפון לא הפסיק לצלצל מאז הבוקר, ר' לייבוש המזכיר היה עונה לכולם אותה תשובה "מבררים, נודיע כשנדע". האמת היא שגם הוא התרגש, מצווה כזו נדירה לא זוכים לקיים בכל יום. בסביבות השעה אחת עשרה הגיעה התשובה "יש, הזיהוי ודאי, זכינו!", הקריאה הדהדה בחלל וכולם פרצו בניגון שמח

של" ליהודים הייתה אורה ושמחה". מיד לאחר מכן נשלחה משלחת רבנים לשוודיה כדי לדבר עם אותו הפרופסור, ולשכנע אותו לשתף פעולה, הכל כבר היה מוכן .

לפני מספר חודשים , פרסם עיתון שוודי קטן ידיעה, ובה טען פרופסור מאחת האוניברסיטאות הנחשבות בשוודיה, שמצא איגרת יוחסין המייחסת אותו עד לימי התנ"ך. הידיעה לא הייתה מרגשת איש, אלמלא הייחוס היה עד לפרמשתא, בנו של המן המפורסם, צורר היהודים. השמועות פשטו במהירות", נוכל לקיים מצוות מחיית עמלק בהידור עוד השנה", הובטח במודעות של החברה, והם החלו בניסיונות לבירור השמועה .

פרק ב'

מסע השכנוע היה מפרך, אך כשהבין הפרופסור, רוברט שמו, שהדבר כה חשוב לעם היהודי, הוא הסכים למסור את נפשו לצורך העניין. הוא הגיע בטיסה ישירה לארץ, היישר לטיש מיוחד שנערך לכבודו על ידי הרבי מגור, שהתרגש ללחוץ את ידו של תשמיש המצווה.

הפשקווילים כבר נתלו בכל רחבי ירושלים, ובאצטדיון טדי כבר נמכרו כל הכרטיסים, הכל היו נרגשים. רק דבר אחד העיב על השמחה, על שולחנו של הגרי"ש אלישיב הונחה שאלה רבת משקל, באיזו מיתה יש לו למות .

על כולם היה מוסכם שיש להדר במצווה, אך מה הוא ההידור? היו שטענו כי צריך להרוג אותו במיתה הכי חמורה שיש לישראל, אך הם כמובן נחלקו במחלוקת ר' שמעון וחכמים , סקילה מול שריפה. החולקים עליהם טענו כי יש לנהוג בו על פי הכלל 'ברור לו מיתה יפה', ולהרוג אותו בירייה, שהיא המהירה ביותר. כמובן שהאחרים טענו כי כלל זה נובע מ'ואהבת לרעך כמוך' ולכן הוא רק על 'רעך', אך אלו סברו שזה כלל מדיני ההריגה ולא מדיני בין אדם לחברו .

רוברט ישב בחדרו במלון המפואר שנשכר לו ולא הבין מה מעכב, בכל מקרה, הוא קיווה לחגוג את יום הולדתו השישים לפני ביצוע גזר הדין . הדיונים נמשכו בלהט במשך קרוב לשנה, ההכרעה נפלה לבסוף על ידי הגרי"א"ל, שהביא הוכחה נחרצת מפסוק, "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמלק לפי חרב. החולקים, נבוכים מכך ששכחו פסוק מפורש, נאלצו להודות לדעתו .

בעקבות פסק זה נוצרה בעיה חדשה, חלות המצווה היא רק בחרב המפורשת בתורה, וכי איך נדע איזו חרב שימשה בימי יהושע? הרבנים יצאו לברר, והטקס נידחה לתאריך בלתי ידוע .

פרק ג'

בגיל שישים ושתיים, חגג רוברט את יציאת ספרו החדש, יחד עם חבריו החדשים בבית המלון. ההוצאה להורג לא נראתה באופק, הוא התחיל להבין למה התכוון פרעה כשטען שהיהודים לא עושים שום דבר.

בסיוע מכון המקדש (מזרוחניקיעס ל"ע), הוכנה החרב המיוחדת, על פי כלל ההלכה החרב נראתה כמו שילוב של מגריפה, סכין גילוח ומקל מטאטא, אך ללא ספק היא הייתה זו שבה השתמש יהושע בן נון. אדם מיוחד, חוזר בתשובה ששירת בצבא, התחיל להתאמן בשימוש בכלי הסייף, והמודעות הודפסו שוב. השאלה הגדולה נשאלה לאחר האימון השלישי בחרב, "באיזה איבר צריכה החרב להיתקע?", השאלה הדהדה בבית המדרש של ישיבת פוניבז'. הטענות היו לכאן ולכאן, היו שטענו כי מסיפור שמואל ואגג מוכח שיש להרגו בסייף בגרון, אך דעת הרוב הייתה שזו הייתה הוראה שעה ויש ללכת אחר לשון בפסוק "חרבם תבוא בלבם". המחלוקת החריפה והגיעה עד לרמה של החרמות הדדים, אך הפתרון שהוצע לבסוף היה פשוט, החרב תתקע בלב על תנאי, ולאחר מכן תשסף את הגרון, כך בוודאי יצאו ידי חובת לכולי עלמא.

פרק ד'

בגיל שישים וחמש כבר ידע רוברט עברית על בוריה, הוא התחיל להרצות באוניברסיטה העברית, עד שיוכרע מה יהיה אתו. בדיוק באמצע אחת ההרצאות נכנסו אנשי נטורי קרתא והודיעו לו כי ההכרעה נפלה והתאריך הוא עוד שבועיים, רוברט הזיל דמעה, התרגשות ... אך הבעיות עוד לא נגמרו, המחלוקת כרגע נסובה סביב שאלת הגופה. חברי כולל 'מנחה טהורה' היו נחרצים, יש לשרוף אותה כדין איסורי הנאה, אחרת יבואו להשתמש בו. בישיבת 'אש התורה' העביר הרב שיעור כללי והודיע כי יש איסור חמור של ביזוי מצוות בשריפת הגופה, ויש חובה לקבור אותו בתוך שתי עטיפות. המחלוקת נבעה מחילוק עקרונות, אלה טענו שהמצווה היא בנטילת הנשמה, והגוף נשאר כאיסור הנאה, ואילו האחרים טענו כי המצווה היא הפרדת הגוף והנשמה ועל כן הוא תשמיש מצווה. מחלוקת זו העסיקה את עולם התורה בשנותיים הקרובות, בכל הישיבות עסקו השיעורים בנושא נטילת נשמה בהקשרים שונים. אפילו מועצת גדולי התורה לעניין מחיית עמלק נדרשה לסוגיה, ועסקה בשאלה זו מספר חודשים. לבסוף, בעסקה מיוחדת נמכר גופו של רוברט לגוי, וכך היה ניתן לקבור את איסור ההנאה לדעת כולם. הטקס שוב יצא לפועל.

פרק ה'

חסידי הגר"ח קנייבסקי עצרו את רוברט בן השבעים בכניסה לאצטדיון. "הרב רוצה לקיים את המצווה בעצמו". הרב היה מקבל את מבוקשו לולא ביקשו זאת תלמידי הגריא"ל שטיינמן לפניו.

המחנות החלו מתווכחים וסטנדרים התעופפו מצד לצד, עד שקם תלמיד ותיק והציע "נשתתף בפרוטה בחרב". ההצעה הייתה גאונית, הם החליטו לשתף את כל עם ישראל יחד בחרב מדין 'זכין', וכך כולם יזכו בקיום המצווה הנדירה. במחנה הגר"ח נשמעו קולות

שטענו כי שמא לא כל ישראל מעוניינים לזכות במצווה, וממילא לא ניתן לזכות להם חלק בחרב, הם קראו להקנות בתנאי לכל מי שירצה. הדיונים בסוגיא עלו לשולחנו של הגר"ש אלישיב, ששיתף בהם את האדמו"ר מסאטמר, והטקס נדחה שוב.

סברה מעניינת הועלתה על ידי האדמו"ר, הוא טען כי אין חלות של המצווה על החרב, אלא רק על ההורג, ולכן כלל לא יועיל להשתתף בחרב. האפשרות המתבקשת הייתה למנות את המוציא להורג כשליח של כל ישראל, אלא שזה לא הסכים. "גם אני מעוניין לקיים את המצווה" הוא טען בתוקף, וכולם נאלצו להודות לו. האפשרות שנתרה היא למנות שליח גוי, אך כיוון שלא ניתן למנות שליח שאינו מחויב במצווה, החליטו לקנות עבד כנעני ואז לזכותו לכלל ישראל. החיפושים ארכו מספר שבועות, אך לבסוף נמצא אדם, גוי לפי כל כללי ההלכה, שהסכים להימכר לעבד. עכשיו התלבטו הרבנים כיצד לקנות אותו, אפשרות הכסף נפלה מיד, כיון שאין בידינו מכספה של הגמרא. גם אפשרות השטר נפסלה, מחוסר ידיעת הנוסח, נשארה החזקה. העבד חלץ את נעליו של הגר"ח קנייבסקי ובכך נהיה עבדו, הגר"ח הקנה אותו לכלל ישראל על תנאי, וההדורים יושרו.

פרק ו'

רוברט, שבמשך ארבע עשרה שנותיו בארץ כבר הספיק ללמוד קצת על יהדות, העלה שאלה מעניינת, הברכה. כולם הסכימו כי זו מצוות עשה ויש לברך עליה, נותרו שתי שאלות לברר, מה נוסח הברכה ועל מי לברך אותה. נוסחים רבים הוצעו, החל עמל"ה המחיה" וכלה ב"הגומל לחייבים". לאחר מספר חודשים של ויכוח נבחר נוסח מדוקדק על פי כל השיטות "וצונונו על מצוות למחות מחיית איש מזרעו של עמלק, כן יזכנו להכרית כל זרעו שמחים בבניין עירך וששים בעבודתך, ברוך אתה מקדש ישראל ומחלל העמים", "לפני נוסח זה, תבוא כמובן ברכת 'בורא פרי הגפן'. הנוסח הובא לאישורו של רוברט,

אך שמיעתו כבר לא הייתה טובה והוא אמר שזה מזכיר לו את ההמנון השוודי. היו שהקשו כיצד בירך זאת שאול לפני כל עמלקי שהרג, אך הם הוצאו מבית המדרש על שאלה טיפשית.

בעיית המברך הייתה סבוכה בהרבה, העבד הכנעני כמובן לא יכול לברך, כיוון שהוא אינו מצווה, אך בעליו הם כל ישראל, מי אפוא יברך? לאחר מאבקים רבים הוחלט שכולם ימנו שליח אחד שיברך על המצווה, אך בזאת לא תמו הבעיות. חסידי הגר"ח קנייבסקי טענו בתוקף כי הוא היה בעליו של העבד ועליו לברך, אך גם חסידי שאר הרבנים טענו כך על רבם. הסכסוך ארך כשנתיים וכלל עירוב של המשטרה, לבסוף הוצג ההסכם הסופי: הרב קנייבסקי יברך, הרב אלישיב יברך שהחיינו והרב שטיינמן יהיה קוואטר.

בשלב זה פרצה בהלה קטנה בציבור, כיוון שרוברט הוביל לבית החולים, אדם בן שמונים ואחת שחולה בשפעת זה עסק מסוכן. רופאים מיוחדים מטעם מועצת גדולי התורה נשלחו לבדוק שרוברט איננו טריפה, וניתן לקיים בו את המצווה, כולם נרגעו כשהרופאים אישרו זאת.

פרק ז'

כעת הכול באמת היה מוכן, התאריך נקבע לר"ח אדר, תאריך רב משמעות לגבי עמלק. בכל בתי הכנסת עסקו בדיני מחיית עמלק, וכל שיחה ברחוב, סופה שתגיע לעסוק בנושא זה. ילדי מאה שערים יצאו לרחובות בתהלכות שמחה על הזכות שנפלה בחלקם לחיות בדור כזה, חסידי ברסלב זרקו עליהם סוכריות. בכל החסידיות נערכו טישים מיוחדים, אפילו הרבי מסאטמר הגיע מחו"ל במיוחד.

תחושת חג נישאה ברחובות, חג של פעם באלפיים שנה. רבים מהיראים קנו משקפיים מיוחדים לצפייה בהוצאה להורג, כדי לא לעבור חס ושלום על לאו ד'לא תשכח', הכול ממש היה מוכן.

פרק ח'

מסע ההלוויה של רוברט היה עצוב, אלפים ליוו אותו למנוחות, ילדי הת"תים הלכו בבגדי שק ומיררו בבכי, בעוד רבותיהם של ישראל נושאים את המטה. מסע ההלוויה הגיע להר הזיתים ורוברט נקבר מחוץ לגדר, ככל גוי אחר. הספדים רבים ביכו את מותו ותמהו על מה עשה ה' ככה, מדוע לא נתן לבניו לקיים מצווה חשובה שכזו. על מצבתו נכתב:

פ"נ

זרעו של עמלק

צדיק טהור וישר

נפטר בשיבה טובה

כל חייו היו לשם שמים

תם ולא נשלם השבח לבורא עולם

עשרת בני המן (דוד מאיר)

מה כבר יש לספר על עשרת בני המן? הכול ידוע. הם היו הבנים של המן, ובסוף תלו אותם. אבל מסתבר שזה לא כל הספור.

במגילה מוזכר שהיהודים שנאספו להכות באויביהם, הרגו בשושן הבירה את עשרת בני המן המופיעים שם בשמותיהם. מדוע אם כן, מתחננת אסתר לפני המלך אחשוורוש לאחר מכן שיתלו את עשרת בני המן?

מדוע צריך היה להרוג אותם פעמיים?

שאלה נוספת - במשך כל ההיסטוריה הופיעו במגילת אסתר, בין השמות של עשרת בני המן שלוש אותיות זעירות:

ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד	ואת
חמש מאות איש:	
פרשנדתא	ואת
דלפון	ואת
אספתא	ואת
פורתא	ואת
אדליא	ואת
ארידתא	ואת
פרמשתא	ואת
אריסי	ואת
ארידי	ואת
ויזתא	עשר
	ת

בני המן בן המדתא צורר היהודים
הרגו?

שלוש האותיות ת ש ז היו קטנות מן האחרות, ואיש לא ידע מדוע.

במשך דורות היו הסברים שונים לעניין, אולם את ההסבר המודרני של הדור האחרון, שעונה על שתי השאלות יחד, אי אפשר היה להמציא: כשנתלו עשרת בני המן בפעם השנייה, זה קרה ב-1946.

לא, זו אינה טעות. תש"ז זו השנה על פי הלוח העברי שבה הוצאו להורג עשרת בני המן בפעם השנייה.

משפט נירנברג

בשנת תש"ז, נשפטו והוצאו להורג עשרה מבכירי צמרת הפושעים הנאציים שנתפסו על ידי בעלות הברית (ארה"ב, בריטניה, צרפת ורוסיה). המשפט שפורסם אז בכל העולם, ידוע עד היום בשם משפט נירנברג על שם העיר בה נערך. בית המשפט הורכב על ידי בעלות הברית שקיימו בגרמניה הכבושה שלטון צבאי זמני וישבו בראשו שמונה שופטים אמריקאים, בריטים, צרפתים ורוסים.

למעשה נלכדו עשרות פושעי מלחמה נאציים, אך לא העמידו את כולם לדין. משפט נירנברג נועד להיות משפט ראווה שבו רצו בעלות הברית לפרסם בעולם שהצדק חזר לנצח את כוחות הרשע. לכן בחרו רק את הפושעים הגדולים ביותר.

כל הפוליטיקאים הדיפלומטים ואנשי הצבא המובילים שנתפסו על ידי בנות הברית לאחר המלחמה, נכלאו במחנה שנקרא בשם "עשן" (Ashcan) ומתוכם נבחרו אחר-כך 15 פושעים עיקריים למשפט נירנברג. אלו שנתפסו על ידי הרוסים, זכו לטפול הרבה פחות

נעים עם חקירות בסגנון הרוסי הידוע, ואחר כך הוסגרו לבית המשפט הצבאי הבינלאומי בנירנברג, שהוקם במיוחד לצורך משפט זה.

רשימת הנאשמים פורסמה באוגוסט 1945 וכללה 24 שמות (מתוכם שניים שלא בפניהם). ישיבת הטריבונל הראשונה נערכה ב-18 לאוקטובר 1945 ובה הוכרז תאריך תחילת המשפט ה-20 בנובמבר 1945. ב-19 באוקטובר הוגש לנאשמים כתב האישום ורשימת עורכי דין. כתב האישום הוגש על ידי משלחת שלמה שכללה את מפקד בית הסוהר, הפסיכיאטר שליווה את הנאשמים הכומר ומתורגמן.

עם הגשת כתב האישום פרץ הנס פרנק בבכי. הפושע שהיה אחראי על שילוח ורציחת היהודים בכל רחבי פולין ועוד פשעים, ראה את עצמו זכאי. כמוהו הצהירו גרינג, ריבנטרופ, רוזנברג, שיראך זאוקל יודל, שכט, ופריטשה לא אשמים. פפן אף הוסיף - בשום אופן אינני אשם. הס צרח - 'לא' בגרמנית בקול גדול. והיו שנשבעו בשמיים שאינם אשמים.

למרות ניסיונות לעיכוב, המשפט נפתח כמתוכנן וארך עשרה חדשים. לפני פתיחתו ולאורך כל המשפט ליוו את הנאשמים פסיכולוגים שבדקו את שפיותם כדי לדעת אם הם ראויים להישפט. לאחר שמיעת העדויות שכללו הצגת סרטים מקוריים שצולמו במחנות הריכוז, נשאו הנאשמים ב-31 באוגוסט 1946 את נאומיהם האחרונים.

מעשרים ושתיים יוצא אחד

הנאשמים היו ממנהיגי הרייך הנאצי שנותרו בחיים:

אנשי הכלכלה: וולטר פונק והלמר שכט.

אנשי הצבא: האדמירל אריך רדר, והאדמירל קרל דוניץ. וילהלם קייטל ואלפרד יודל בפקוד העליון.

המדינאים: רודולף הס - ממלא מקום היטלר. הרמן גורינג - המשנה להיטלר. אלברט שפר - שר החימוש. אלפרד רוזנברג - האידאולוג של תורת הגזע. יואכים פון ריבנטרופ, והברון קונסטנטין נויראט - שרי חוץ נאציים. פרנץ פון פפן - סגן הקנצלר ושגריר. הנס פרנק וארתור סייס - אינקווארט - מושלים במדינות הכבושות. וילהלם פריק - שר הפנים. אחראי לחקיקה האנטישמית ותכנון המתת החסד לחולים ומשוגעים בגרמניה.

אנשי התעמולה: יוליוס שטרייכר והנס פריטשה.

מלבדם: ד"ר ארנסט קלטנברונר - מראשי הגסטפו. בלדור פון שיראך - מנהיג קבוצות הנוער ההיטלראי. פריץ זאוקל - מנהל עבודות הכפייה וד"ר רוברט ליי - מארגן ארגוני העובדים הגרמנים. מיד עם הגיעם לכלא, התאבד ד"ר רוברט ליי. נותרו 21 נאשמים.

יומו האחרון של המשפט

ב-30 בספטמבר 1946 הגיעו מכוניות ממוגנות ובהן שוטרים צבאיים אמריקאים והתפרשו סביב ארמון הצדק. כל העיר הייתה מוקפת ברכבים צבאיים, הדרכים היו חסומות והנכנסים לעיר נעצרו ונבדקו.

רק אלו שקבלו אישורים מיוחדים הורשו להיכנס לאולם המשפט. ביום זה עמדו הנאשמים במשפט נירנברג, לקבל פסק דין מבית המשפט הצבאי הבינלאומי.

בתום מתן פסק דין שהכריז על שלושה מתוך שבעה ארגונים נאציים כארגונים פושעים, הגיעו השופטים לידי פסק דין לגבי 21 הנאשמים:

שלושה זוכו: שאכט, פון פפן ופריטשה.

שבעה נידונו למאסר לתקופות שונות: הס, רדר ופונק נדונו למאסר עולם. דוניץ נידון לעשר שנים. פון ניראת נידון לחמש עשרה שנים, פון שיראך ושפר נידונו לעשרים שנים.

נותרו אחד עשר פושעים נאציים שעמדו לקבל את עונשם במוות בתלייה.

מאחד עשר יוצא אחד

בלילה שלפני התלייה, נשמעו קולות פטישים ומסורים מאולם ההתעמלות של הכלא. לאסירים לא נמסר שהם עומדים למות לאחר חצות. שפר, שנידון למאסר, חשב שעורכים תיקונים, ורק אחר כך תפס למה מיועדת עבודת הנגרות הזאת.

ברבע לאחד עשרה בלילה נשמעו צעקות מסוף המסדרון. השומר הציץ לתא של גורינג, ומצא אותו בשלבי גסיסה. ממכתבים שהשאיר אחריו המתאבד נודע שהיו ברשותו גלולות ציאניד אותן החביא. גם הוא שמע את קול הקמת הגרדום, והסיק את מסקנותיו.

עוד אחד מהנידונים למוות ירד מהחשבון. "כמה אופייני", אמרו האנשים ברחוב כששמעו, "הוא תפס את מרכז הבמה לעצמו לבד כמו תמיד."

נותרו עשרה נידונים.

סוף פושעים לתלייה

ברבע לחצות, העירו את עשרת הנידונים והגישו להם סעודה אחרונה. לאחריה, נאמר להם שהם עומדים למות, וציוו עליהם להתלבש. כולם צייתו מלבד שטרייכר, שהיה צורך להכריח אותו להתלבש.

משעה אחת בלילה, הובלו הנידונים בסדר קבלת פסק הדין לתלייה. כשהגיע תורו של שטרייכר, הוא צעק: "הייל היטלר! עכשיו אני הולך אל הא-לוקים."

משתה פורים 1946!"

אם היה ספק למישהו שהנאצים הם בני המן המודרניים, בא שטרייכר האנטישמי הגדול והודה שגם הפושעים ראו את עצמם כבני המן.

נשים לב גם לשתי העובדות:

א. העשרה הומתו בתליה, כפי שבקשה אסתר המלכה לאחר הריגת בני המן הראשונים על-ידי היהודים בני תקופתה.

ב. עשרת הפושעים הנאצים הומתו בשנת תש"ז, כמרומז במגילת אסתר, שהיא שנת 1946 הלועזית.

יהי רצון שכן יאבדו כל אויביך ישראל.

"ג אדר תש"ג הוכרז על הגטו היהודי בשנחאי". אזור מיוחד המיועד לפליטים חסרי מדינה, היה זה שטח בן ארבע קמ"ר בו חיו עשרים אלף יהודים, מאה אלף פליטים סך הכל! מתוך מכתבו של הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין: ("אור יחזקאל-מכתבים")

אדר תש"ג - עשור להכרזה על הקמת הגטו היהודי בשנחאי 'את העובדה הבאה שמעתי מאחד מבעלי המעשה, מר שיפרין: בחורף שנת תש"ג, נערכה אסיפה סודית בעיר שנחאי. השתתפו בה מפקדי חיל הכיבוש היפני, המושל הצבאי של העיר, מפקד חיל הים והשגריר. באסיפת רשעים זו הוחלט לחסל את יהודי שנחאי. וזו התוכנית: בכדי להפטר בבת אחת מכל יהודי שנחאי תוכרז העיר כאזור צבאי ומשום כך צריכים להוציא ממנה את כל היהודים בספינות לאי אחד מאיי יפן. התוכנית הייתה שבאמצע הדרך יטביעו את האוניות על נוסעיהם, ואין רואה ושומע ויודע. וכמובן לאחר מכן לפרסם בעולם על זה כעל אסון!

הדבר הוחלט בסודי סודות, ורק מתי מספר ממפקדי הצבא והשגרירות ידעו על תוכנית אכזרית זו. אבל לא ינום ולא ישן שומר ישראל. ה' פודה ומציל. אחד מאנשי השגרירות היפנית הבכירים שהיה בידידות עם היהודים העשירים, כינס בסודיות כמה מהם, וגילה להם את התוכנית. וסיפר שיום ביצועה נקבע לעוד שבועיים. ואמר: 'את הדבר כבר אין להשיב, אפילו הקיסר לא יוכל לעזור לכם... ואם תשאלו לשם מה אני מספר לכם?! בכדי שלא תחשבו ברגעים האחרונים של חייכם שגם אני בגדתי בכם...'

אפשר לתאר מצב האנשים מה הייתה הרגשתם - הוא אסר להם לפרסם לאף אדם - אבל תשוקת החיים היא חזקה מכל, החליטו לנסות משהו. אולי אפשר יהיה להציל. אספו מעשרה יהודים סכום של חצי מיליון דולר, סכום עתק באותם שנים. יתנו אותו לראשי הצבא. יאמרו שזה מתנה לאלמנות ויתומי המלחמה. ואולי על ידי השוחד יפתח לפנייהם פתח הצלה.

לא דבר קל להתקבל לראיון אצל מפקד הצבא, ובפרט בעת מלחמה. מצאו אירופי בעל קשרים, ונקבע להם ראיון. בבוא המועד באה המשלחת, אך הודיעו פתאום כי הריאיון

נדחה למחר. למחרת בא שיפריץ יחד עם אותו שתדלן אירופי למשרדי הצבא, המתינו בפרוזדור. פתאום התפרצו חיילים, החלו להכות ולהרביץ בהם, תפסום בבגדיהם ומשכום לחדרים, החלו לחוקרו, 'לשם מה באת?' כשהשיב, ספג חבטות במקל'. שקר אתה דובר. הוצאתם על הקיסר דיבה שהוא רוצה להרוג אנשים חפים מפשע. גם אם נכון הדבר גנבתם סודות המלכות, ובין כה וכה בני מוות אתם. פתחו לפניו דלת וראה את חברי הועד היהודי שוכבים שם כבולים, מוכים ופצועים. אחר כך סחבום למטה. שם הראו להם את ידידם, האיש שגילה לו על התוכנית, שהיה מראשי האימפריה היפנית, מוטל כבול בידיו ורגליו. לעיניהם פקד אחד המפקדים על חייל 'הכה בו'. וזה רץ בחמת זעם, היכה ברובה בכל כוחו, רמסו ברגליו והלה מתחנן על נפשו.

איך היפנים גילו שהיהודים יודעים על תוכנתם השטנית? אחד העשירים היהודיים שהיה בסוד תוכנית השוחד, אשתו ביקשה ממנו ללכת עמה לבלות במקום שעשועים, סירב. כאשר הציקה לו, השיב לה במר רוחו: 'האם את יודעת אם בכלל תחיי עוד שבועיים...?' ושתק כמובן שהיא נדהמה. החלה לברר. החלו התלחשויות והשערות. עד שהגיע הדבר לאוזני היפנים. הם תפסו את חברי הועד היהודי ועשירי הקהילה. חבטו בהם, היכו וחקרו אותם, עד שראש הועד מר שפילמן, איש זקן, לא עמד בניסיון וגילה להם.

מזה צמחה ההצלה, כי היפנים פחדו מפרסום רציחה גלויה כזו בעולם ונסוגו מתוכנתם השטנית, אשר על כן החליטו להקים כמו גטו בשנחאי. 'סיים רבי יחזקאל לוינשטיין: 'דילגתי על כל מה שעבר עליהם בבית האסורים ואיך ניצלו מכל העינויים, נס הוא שאינם מבינים עד היום איך הוציאו לחירות'.

הפורים של רודוס (שיחת השבוע, גיליון 1680)

"ג באדר-א בשנת ת"ר (1840) החל כיום שגרתי באי היווני רודוס. לקראת ערב החלה המולת המסחר לדעוך. עששיות נדלקו בבתיים. העיר התכנסה לשלוות הלילה.

גם ברובע היהודי נראו אותות היום המסתיים. קהילת רודוס הייתה עתיקה ומפוארת, בת אלף שנים, וניהלה חיים יהודיים שוקקים. שישה בתי כנסת פעלו בשכונה, והיהודים נהנו מחופש תעסוקה נרחב ומזכויות רבות.

באזור הלא-יהודי עמדה אָם דאוגה ונשאה מבטים מוטרדים אל הרחוב. השמש כבר שקעה מזמן, ובנה עדיין לא חזר. היא פכרה אצבעותיה בחשש. כך החלה עלילת הדם כנגד יהודי רודוס. ההתחלה הייתה אופיינית: נער נוצרי יוצא מביתו ואינו שב. האם פנתה אל השלטונות העות'מאניים, והללו פתחו בחיפושים נרחבים אחרי הנעדר. למרבה הצער לא נמצא ולו קצה חוט שיוביל לעקבות הנער.

בתוך כך החלה תסיסה בקרב הנוצרים. האנטישמיות, שרחשה תמיד תחת פני השטח, צצה פתאום. אט-אט גברו הקולות: היהודים הם שרצחו את הנער כדי להשתמש בדמו

למצות הפסח. במהרה נהפכה העלילה המופרכת לאמת שאין עליה עוררין. הרוחות השתלהבו, וההמונים החלו לדרוש נקם. בעקבות זאת החלו השלטונות להפנות אצבע מאשימה כלפי היהודים. המשטרה עשתה חיפושים נרחבים ברובע היהודי, בניסיון להתחקות אחרי עקבות הנער האבוד. כל תחנוני היהודים, כי זו עלילת כזב, נפלו על אוזניים ערלות. ואז הופיעה העדות המרשיעה. שתי נשים העידו כי ראו במו-עיניהן את הנער מובל בידי ארבעה יהודים. אחד מהם, אליקים סטמבולי, נעצר. הוא עונה והולקה חמש-מאות מלקות. האומלל לא היה יכול לשאת את הסבל, ו'הודה' ברצח. הוא אף 'הפליל' אחרים. סכר השנאה נפרץ. יהודים נעצרו והושלכו לכלא. בערב פורים נאסר גם רב העיר. הרובע כולו הושם בהסגר. ה'חשודים' עונו קשות בנוכחות קונסולים זרים, שאף הם חקרו אותם מתוך גישה תוקפנית ומאשימה.

הפרשה חרגה מתחומה של העיר רודוס ונהפכה לאירוע חובק עולם. היהודים הצליחו להבריח מהגטו הנתון בסגר כבד מכתב להנהגה היהודית בקונסטנטינופול, בירת האימפריה העות'מאנית, ומשם הועבר המכתב למשפחת רוטשילד העשירה. התערבותם של הבנקאים המפורסמים נשאה פרי, והחלה להטות את הכף לטובת היהודים הנרדפים ברודוס. אט-אט החלו להישמע קולות מחאה כנגד עלילת הדם והרדיפה האכזרית. שגרירים ודיפלומטים לחצו על הממשלה העות'מאנית לחדול מהתוקפנות כנגד יהודי רודוס ולקיים חקירה הוגנת. יהודי בריטניה הצליחו לחלץ הצהרה מפי שר החוץ אז, כי זו עלילת כזב שיש לשים לה קץ. שר החוץ הבריטי אף הורה לשגריר בקונסטנטינופול לדרוש חקירה, לנוכח טענות היהודים כי הדיפלומטים האירופים היו שותפים לעינויים של היהודים העצורים.

בחודשים שלאחר מכן הוסיפה הפרשה לרחוש ולבעבע. בחודש אייר שוחררו בערבות שישה יהודים עצורים. ואולם הצעד רק הגביר את השנאה ברחוב הנוצרי כלפי היהודים. הרחובות בערו. יהודים הותקפו באלימות בידי יוונים, וכשהתלוננו – נמצאו מואשמים בעצמם בתקיפה והוענשו במלקות. אם לא דיי בכך, שוב נעצרו חמישה יהודים, ונראה היה שהמתיחות איננה עומדת לפוג בקרוב.

רק באמצע החודש הוזמנו משלחות של נציגים יהודים ויוונים מרודוס לקונסטנטינופול, לחקירה מעמיקה. הקאדי של רודוס, שתמך בעקביות ובאומץ ביהודים, טען וחזר שזו עלילת כזב שפלה, שטפלו הקונסולים של בריטניה ואוסטריה כלפי היהודים. לעומתו התייצבו הקונסולים והתעקשו שהיהודים אשמים, ונתלו בעדות כתובה של עמיתיהם ברודוס. הדיונים נמשכו חודשיים. במהלכם הרבו היהודים בתפילות לאביהם שבשמים, שיוציא את האמת לאור ויציל את הקהילה כולה מהחרב המונחת על צווארה. התיק, שכותרתו הייתה "האוכלוסייה היוונית של רודוס – התובע, לבין האוכלוסייה היהודית – הנאשמת", נבחן בזכוכית מגדלת בשאיפה להגיע לחקר האמת.

דריכות גדולה שרתה באוויר ביום כ' בתמוז, לקראת הכרעת הדין. ההחלטה הייתה

"זיכוי מוחלט" של "האוכלוסייה היהודית הנאשמת". הכרעת השופטים אף דרשה את פיטוריו של מושל רודוס, יוסוף פאשה, שעמד מאחורי העינויים הפסולים של העצורים. אנחת הרווחה של הקהילה היהודית ברודוס, ושל המוני יהודים ברחבי האימפריה העות'מאנית, הייתה עצומה. היגון והמרורים, שהיו מנת חלקם חודשים רבים כל-כך, נהפכו לשמחה גדולה וליום חג – פורים רודוס.

סיפור הנס הועלה על הכתב בידי רבי חיים פלאג'י, בספרו 'דרכיו למשה', והוא שזור בסיפור 'עלילת דמשק' שאירעה קודם לכן. הספר נושא דברי שבח לשר מונטיפיורי ורעייתו יהודית על המאמצים הכבירים שעשו למען הצלת אחיהם ברודוס ובדמשק.

השמחה המפוארת (הר"ר ש. רוזנפלד שליט"א)

תכונה והמולה בבית חיים העשיר, כולם מתכוננים לחתונה הגדולה לבת הזקונים שתיערך בעוד חודש באולם הגדול והמפואר. שני בנים נשואים לחיים העשיר, משה הוא הגדול, איש עסקים ובעל נכסים, ואחיו הצעיר – יענק'ל, עני ואביון ומטופל במשפחה מבורכת, כמרחק ממצבם הכספי כך מרחק מגוריהם וכמעט לא ראו איש את אחיו זמן רב. עתה, בהתקרב מועד החתונה לאחותם שלח האבא המחונן שליח מיוחד לבן הגדול להזמין לסעודת הנישואים ולבקש ממנו להזמין גם את האח הצעיר, בהוסיפו כי ידאג לביגוד מכובד כראוי לשמחתם הגדולה, וכאשר ייפגשו – ישלם האבא מכיסו את כל ההוצאות. משה שמח מאד לקבל את ההזמנה והתחיל לרכוש בסכומי כסף גדולים בגדים ומנעלים לו ולכל משפחתו בידעו כי אביו העשיר ישלם לו את כל הוצאותיו.

כאשר היו כולם לבושים כמו נסיכים, שכר סוס ועגלה מפוארת ויצאו לדרך לקראת מקום הנישואים, לעגלון הורה להטות את הדרך לכיוון אחיו האביון כדי לאספו אתו בעגלתו לחתונה. וכך באו שני האחים – האחד לבוש פאר והדר והשני לבוש בגדים קרעים וטלאים לשמוח בשמחת אחותם. המחונן נדהם לראות כך את בנו הצעיר אך החריש לנוכח הזמן הקצר שנותר עד החתונה ולא דיבר מאומה. ליל השמחה חלף עבר ברגשי גיל ושמחה, כך גם שבעת ימי השמחה והגיע הזמן לשוב הביתה. ניגש משה הגדול אל אביו ובידו פירוט כל הוצאות הרכישה של הבגדים והנעליים ושאר צרכי הנישואים שרכש בעין יפה ונדיבה כהבטחת אביו שישלם לו את כל הוצאותיו. להפתעתו סירב האב לשלם לו מאומה וכך טען: "הסיבה שהסכמתי לשלם מכיסי את כל ההוצאות, הייתה משום שרציתי שהשמחה שלי תהיה בשלמות, וחשבתי שתכבד אותי בהופעה ראויה ומכובדת וכך גם אחיך יופיע בהדר כבוד כיאות לשמחתי הגדולה, אך כאשר נוכחתי לראות שדאגת רק לעצמך, לך ולבני ביתך קנית בעושר וברחבות את כל צרכי הנישואים, ואילו את אחיך האביון עזבת והזנחת, גילית שאתה מכבד את עצמך בלבד ולא אותי, לכן אין ברצוני להשתתף בהוצאות כבוד ביתך בלבד!"

ימי הפורים פורשים את כנפיהם העליזים, כולם שמחים ומאושרים בשמחת הניסים שעשה אתנו הבורא בימים ההם בזמן הזה. הזמן קצר וידי הכול עסקניות במצוות היום

הרבות והחביבות המרומזות באות מ' של מצוות היום: מקרא מגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות ומשתה ושמחה. מכל המצוות – המצוות הנדירות שבין אדם לחברו, משלוח מנות ומתנות לאביונים, נעלות ומשובחות ביותר, וחביבות ביותר על הבורא כדברי הרמב"ם בהלכות מגילה "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארת אלא לשמח לב עניים ויתומים אלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה..." וזה שנועל דלתי ביתו לשמוח לבדו בלי לחשוב על הזולת דומה למשה שדאג רק להוצאות שלו בלבד ורצה לקבל מאביו החזר הוצאותיו.

מסופר על הגאון רבי יחיאל מיכל טיקוצ'נסקי, מאנשי מעלה של ירושלים של מעלה, אשר עברו עליו שנים רבות לאחר נישואיו וטרם נפקד בילדים ל"ע. שנה אחת עבר ליד בית הכנסת של אחת החסידיות העתיקות בעיצומו של חג הפורים ואוזניו קלטו את השמחה הגדולה שפרצה מלבבות החסידים חוצה, לא הצליח להתאפק ובכוח נדחף פנימה, חבורת החסידים שחגגו בטוב לבב והיו מבוססים כיאות למצוות היום הבחינו באורח רם המעלה, וכאשר הכירוהו כי חשוך בנים הינו, תפסוהו ודרשו ממנו לאלתר להעמיד יין על שולחנם. הם התחילו להתמקח על כמות המשקה שמתחייב להעמיד תמורת הבטחתם לזרע של קיימא, הוא אמר "רוטל" יין והם בקשו יותר, כך למשך זמן רב, עד שהסכימו להגיע לעמק השווה על "רוטלים" המוסכם על כולם. מיד ניגשו כולם אל ארון הקודש, פתחו את הפרוכת לרווחה והתחילו לשפוך שיח מקרב איש ולב עמוק בתפילה וזעקה למען ר' מיכל שייושע בזרע של קיימא בקרוב. שנה חלפה, ושמחה גדולה בבית משפחת טיקוצ'נסקי – בן זכר נולד להורים המאושרים ונקרא שמו בישראל "ניסן" על שם הניסים הגדולים שנעשו להוריו. הכוח של חברים אוהבים להתקבל תפילתם במרומים מיד!

פורים הוא זמן של שמחה, מספרים בדרך הלצה על כפרי אחד שהתייתם מאביו והתחיל לומר "קדיש" לאחר כל תפילה. הוא התלהב מאד באמירת הקדיש ואמרו כל פעם בהתרגשות ובבכייה. יום אחד התיישב אחד והתחיל להסביר לו את תיבות ה"קדיש" עד שהבין כי זהו שבח לכבוד הבורא יתברך שמו והתחיל להתאכזב משום שחשב שהוא עושה בזה טובה לאביו והנה נודה לא כי הוא עושה טובה בסך הכל לבורא יתברך... וכך נראה מי שחושב שעושה טובה לעצמו בזה שנותן לשני ואינו שם לב כי הכל לכבוד הבורא שמו מלך מלכי המלכים!

ויה"ר שנזכה לחגוג את ימי הפורים בשמחה ובטוב לבב וכימים ההם בזמן הזה נזכה לרווח והצלחה ותהיה לנו אורה ושמחה ויקר.

"מתנות לאביונים" (ט' - כ"ב)

כתוב בספר "אור המאיר" האות הראשונה והאחרונה של המילים 'מתנות לאביונים' הן אותיות מ ת ובאמצע יש את האותיות ת נ ו. דבר זה רומז למה שכתוב [משלי י' ב'] "וצדקה תציל ממות", דהיינו אם נותנים צדקה מציל ממיתה.

כל התורה על 'אוזן אחת' (אברהם לוי)

פורים עוד לא בפתח - ובאוויר כבר נישא הריח, הריח הנפלא של "אוזן המן". לוקחים בצק, עושים בו שלוש פינות, ממלאים בתוכו ריבה מתוקה, בוזקים אבקת סוכר מלמעלה.

לכל משלוח מנות - דוחפים כמה מהאוזניים הללו. גם את השולחן אנו מפארים בכמה מאוזניו של המן. אכן, "האוזניים" הללו תופסות מקום נכבד ביום הפורים. זה נשמע נפלא, זה מריח טוב, אבל! אנחנו יודעים שאין מנהג "סתם". לכל מנהג ישראל - יש שורש וסיבה תורנית. וכיוון שכך, יש לנו "שישה קושיות" על אוזניו של המן:

1. מדוע לאוזן המן יש "שלוש פינות"? (חשבתם על זה פעם)?

2 באוזני המן אנו ממלאים דברים "מתוקים". אך מי שלא מעודכן, המן מירר את חי אבותינו, ומהראוי היה שבאוזניו נמלא פלפל חריף או משהוא דומה - ולא ריבה! ומה ההגיון לעשות את אוזנו טעימה ומתוקה?

3. רוצים להיזכר בהמן? אין בעיה! אך מדוע עושים "אוזני" המן? למה לא מסתפקים "באוזן אחת"?

4. בגמרא (גיטין נז:) מובא, שמבני בניו של המן לימדו תורה בבני ברק. והשאלה נשאלת: כיצד יתכן שמבית כמו של "המן הרשע" - יצמחו צאצאים שיקבלו פטור מהצבא בגין "תורתו אומנותו"? במילים אחרות: כיצד יתכן שמעץ "קוץ" כמו המן - צמחו "וורדים ריחניות"? הרי פרי זה מנוגד לתכונות העץ! מה סוד העניין?

5. למה נבחרה אוזנו של המן לעוגיית הפורים, מדוע לא נבחר אביזר אחר מגופו של המן, רכיב יותר אסתטי והיגיני?

6. לפני פורים אנו קוראים "פרשת זכור", המסתיימת במילים: "תִּמְחָה אֶת זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח!" והנה, בהגיע יום הפורים, לא רק שאנו לא מוחים את המן, אנחנו עוד עושים לו אנדרטה (בדמות אוזן)! ומה שהכי מצחיק - זה שיש לזה "הכשר". הייתכן?! האומנם?! הרי האנדרטה הזו מתנגשת עם הציווי "תִּמְחָה אֶת זִכְרֵ עַמְלֶק"!

עד כאן היינו "בעולם הקושיות". כעת בעזרת ה' - נמריא "לעולם התירוצים".

1. הפסוק אומר (שמות י"ז ט"ז): כִּי יָדַעַל כֶּסֶף יְהִי מִלְחָמָה לְהַ' בְּעַמְלֶק מִדֶּרֶךְ דֶּר. בפסוק נאמר כֶּסֶף - ולא כסא, וכן נאמר יְהִי - ולא י-ה-ו-ה. דורש על זה המדרש (ילקוט שמעוני רמ"ז תרמ"ג) בזה הלשון: אין השם שלם ואין הכסא שלם - עד שיאבד זרעו של עמלק

מהעולם.

מאז מלחמת עמלק, כיסא הכבוד עומד על שלושה רגליים ולא על ארבעה. זו הסיבה לכך שאנו עושים לאוזן המן שלוש פינות. אנו רומזים לו שאנחנו יודעים שבגלל "עמלק" כיסא הכבוד עומד רק על שלושה רגליים - ואנו זוכרים לו את זה לדורות - ומצפים לנקמת ה' במהרה.

תירוץ נוסף: שמעתי - אך לא ראיתי, שבספרים מובא שבאמת כך הייתה נראית צורת אוזנו של המן. פירמדה עם שלוש פינות.

תירוץ נוסף (על דרך הרמז): "המן" זה סמל הטומאה. "המן" מסמל את תרבות הרחוב, את ההתייוונות, את המרידה בבורא עולם. כמובן שעם ישראל קדושים וטהורים - ומואסים בהמן ותרבותו. אלא שלפעמים יצר הרע מנסה לצוד את האדם. הוא מצייר לו את המן בצורה חיובית ומועילה, הוא מזכיר לו "את האוזן המתוקה והטעימה" שיש לנו בזכותו, את העולם המשוכלל שהמן פיתח לנו, ויש חשש שהאדם יתבלבל ויסחף לצד השני. בכדי להינצל מכך, עושים לאוזן המן צורה של "שלוש פינות" - שזה סימן של "זהירות", של "היִכָּר והיבדלות". (כמו שמובא בחז"ל לגבי "מאפה חלב" שיש לעשותו בסימן משולש, בכדי שיזהרו בו ולא לא יבואו לאוכלו עם בשר).

אכן אוזן המן המשולשת היא "תמרור אזהרה". בן אדם בן אדם! אל תסתנוור ממתיקות העוגייה, מהמתיקות שבתרבות הרחוב. זכור שעל המן ותרבותו נצטוונו במצוות "מחה תמחה".

2. מצד שני אנו ממלאים באוזן הזו "ריבה מתוקה" - ולא "פלפל חריף". מדוע? מפני שלמרות רשעותו הכבירה ודמותו המאוסה של המן, סוף סוף הוא גרם לנו לקצת מתיקות, בזכותו קיבלנו בכל שנה ארבע מצוות מתוקות ונפלאות: א. משלוח מנות, ב. מתנות לאביונים, ג. מקרא מגילה, ד. סעודת פורים, ואנחנו היהודים זוכרים לו את זה לטובה, וממלאים באוזנו ריבה מתוקה - מידה כנגד מידה. כמו שהוא הכניס לנו קצת מתיקות בחיים, כך אנו ממתקים את אוזנו.

3. הבעיה של המן (חוץ מהשכל וכו'), הבעיה המרכזית שלו הייתה שהוא השתמש בשתי האוזניים! מה שנכנס באחת - יצא מהאוזן השנייה! הרי עם ישראל עשה שלושה ימים צום בכי ומספד, שופרות, עצרות תשובה והתעוררות, ואת "הקול האדיר" הזה המן שמע! אלא שזה נכנס באוזן ימין - ויצא מאוזן שמאל - במקום שיעלה לשכל (כנראה שלא היה לו דבר כזה). אך אם המן היה יודע להפריד בין אוזניו, אם הוא היה מנתב כל אוזן "לשכל" - ולא לאוזן השנייה, כאשר הוא היה שומע את צעקות ותחנוני עם ישראל, הוא היה נמס מיד ומשתנה. מתברר שהבעיה המרכזית של המן זה "שתי האוזניים"! לכן

אנו עושים "אוזני" המן ולא מסתפקים באוזן "אחת".

תירוץ נוסף: "דין" בגימטרייה זה 64. "אוזן" בגימטרייה זה גם 64. לכן אנו עושים "אוזני" המן. דין + דין. כדי לפרסם ולהודיע, שמה שה' טיפל בהמן והעניש אותו, זה עוד לא סוף העניין. זה רק "דין" אחד, (כנגד "אוזן אחת"). אך עדיין מחכה להמן "דין" נוסף, (כנגד "האוזן השנייה"), וזה יהיה לעתיד לבוא שה' ינקום את נקמתו ממנו ומכל זרעו וימחה אותם מהעולם.

4. מבואר בחז"ל, שהמן הבין שקומץ המנחה שלמדו הילדים, הפיל את העשרת אלפים כיכר כסף שקיבל מאחשוורוש. המן, כמה שהיה "המן", אבל הוא עשה את החשבון הזה - והאמין בו (כמבואר בחז"ל). הוא מלמל את זה בבית ופרסם זאת ברבים. הוא האמין בזה ולא התבייש להודות בכך. שמעו בניו את המלים הללו שיצאו מפנימיות הלב, זה חלחל בהם ועשה רושם, עד שמבני בניו כבר הרהרו תשובה - ולמדו תורה בבני ברק.

מכאן אנו למדים: משפט שיוצא מפיו של אבא בזמן אמת, בעת של צער, אם הוא יוצא "מעומק הלב", אפילו אם לאבא קוראים "המן" - זה מחלחל בילד ועושה בו רושם, ובעתיד גם מצמיח פירות.

תירוץ נוסף: כמו שבדור המבול הקלקול היה נורא, עד כדי כך שמי שזרע אבוקדו היה גודל לו מהאדמה חצילים, אותו דבר המן! הוא קלקל כל כך, עד כדי כך שהוא זרע "רשעים" ובפועל גדלו "צדיקים".

5. כמו שעשיו הרשע זכה שראשו נקבר במערת המכפלה, בגלל שראשו היה "תורני", הוא ידע להחשיב את מצוות כיבוד אב ואם (כמובא בחז"ל), כך גם המן! למרות היותו רשע מרושע, בגלל שהוא גרם בעקיפין לילדים שלו "לשמוע" ולהיוודע לחשבון הנ"ל, הוא זכה שאוזנו תיבחר לעוגייה בפורים.

תירוץ נוסף: היכן סיים המן את חייו? על העץ. "עץ" בגימטרייה 160. "אוזן המן" בגימטרייה (עם הכולל) - זה גם 160. לכן נבחרה "אוזן המן" לאנדרטה המסורתית - ולא פריט אחר מגופו. כי היא מרמזת על סופו ומזכירה לנו להודות לה' על שהפר את עצתו של אותו רשע, והובילו בצורה מופלאה מארמון המלוכה, מהמשנה למלך, עד "לעץ" - לחבל התליה!!!

6. לפי דיני התורה, יש מצב שאדם נמכר "לעבד עברי", ואכמ"ל (שמות כ"א ב'), אלא שעבד עברי יוצא בסוף שנה שישית - ואינו עבד עולם! אך אם העבד ממאן לצאת, טוב לו אצל אדונו, התורה מצווה לרצוע את אוזנו. ומדוע דווקא את האוזן? מבאר רש"י על המקום: אוזן זו ששמעה בהר סיני את הציווי "כי לי בני ישראל עבדים" ... והלכה וקנתה

אדון לעצמה - תירצע! אם האוזן לא יודעת להפנים את מה ששומעת, מגיע לה עונש!

וכמובן, אף אחד לא מעלה על דעתו שטקס רציעת האוזן היא "אות כבוד ושבח לעבד". ברור לכולם שזה טקס משפיל - ואוי לו למי שהגיע למדגרה הזו. כעת מובן העניין. האנדרטה שעושים להמן, זה טקס השפלה! זו לא אות הזדהות, אלא סלידה והזדעזעות ממנו וממעשיו. אנו מרדדים אותה במערוך, עושים לה צורה מוזרה וליצנית, שורפים אותה בתנור, ובסוף - מכלים אותה בשיניים. זה בהחלט נקרא "מחיית עמלק" - לפי כל הפוסקים והפסוקים.

ממתק לסיום: בהתחלה, המן עשה כל מה שעלה על רוחו. אפילו המלך לא הגביל אותו. הוא קיבל את "טבעת המלך" וחתם בה כל מה שרצה. אכן המן היה בבחינת "המלך". מה היה חסר להמן? רק דבר אחד! הציק לו שיש "אחד" שלא מתכופף אליו. וראה זה פלא! כאשר המן ניסה לכופף את "האחד" הזה אליו, לא רק שהוא לא הצליח, אלא שהוא איבד גם את מה שהיה לו - ולא נשאר ממנו כלום. בהתחלה הוא היה "המלך". עכשיו הוא נהיה "כלום"!!! וכל זה מרומז בשמו של המן. "המן" בגימטרייה 95. "המלך" בגימטרייה זה גם 95. אכן כך היה בהתחלה. אך כאשר "המלך" הזה רצה לכבוש עוד "אחד", את מרדכי, לא נשאר ממנו כלום. כי המן + ועוד 1, שווה 96. וגם "כלום" בגימטרייה זה 96.

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש... ורצוי לרוב אחד (י, ג) (הרב צ. מנדלסון)

בגמ' (מגילה ט"ו) כתוב שמרדכי היה רצוי "לרוב" אחיו ולא לכולם, שפירשו ממנו מקצת הסנהדרין,

וצריך להבין הרי בפסוק מסופר על גדולת מרדכי, ומדוע מוזכר גנותו שלא היה רצוי לכול, וכן צ"ב מה שכתוב "וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ"

וקשה מה שייך עניין זה לסיפור המגילה בעניין הנס, ויש לומר דכאשר אחשוורוש הטיל מס על כל תושבי מדינתו וללא הבדל בין אומה לאומה. ולכן כאשר מרדכי התמנה לעמוד בראש המלוכה, חשבו עם ישראל שעכשיו ישתדל לפרוק את העול הכבד מצוואריהם, ולכן מועטים מבני ישראל, היה בליבם תרעומת על מרדכי שאינו חפץ בטובת הכלל, ומפני כן לא היה רצוי לכל.

אולם באמת כוונת מרדכי הייתה שלא רצה לעורר את קנאת ישראל בין האומות שע"כ ישנאו את ישראל, ואפ' שעתה הוא שלט היטב בבית המלך, ומונע את כל הגזרות מעם ישראל, מ"מ מי יודע מה יילד יום, ובדורות הבאים ירצו לנקום בעם ישראל, לכן העדיף שישלמו מס ככל האומות ולא יראה בפרהסיא את הצלחת ישראל, ועי"כ גם

דורות הבאים ישבו לבטח ללא שנאת העמים, והיינו "וישם אחשוורוש מס על הארץ", דגם על ישראל הטיל מיסים, וכאשר מרדכי היהודי התמנה ל"משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים" ומ"מ היה "רצוי לרוב אחיו" דמקצתם כעסו מדוע לא פטרם מעול המס, וביאר הכתוב דטעמו של מרדכי מפני ש"דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו" דהיינו שרצה שגם דורות הבאים יהיה שלום ושלווה בין ישראל לגויים.

מרדכי - מר דרור

קידוש והבדלה בפורים

חז"ל אומרים: "אין מילתא דלא רמיזא באורייתא" שמשמעותו: אין דבר שאיננו רמוז בתורה. ובאמת המדרש (חולין קל"ט:) מחפש למצוא עוגן לדמותו של מרדכי בתורה ושואל: מרדכי מן התורה מנין?

והגמרא מתרצת: שכתוב: "מר דרור" מתרגמים זאת מריא דכיא, דהיינו מרדכי.

ונשאלת השאלה: מה הקשר ל"מור דרור"? בגלל שבארמית יש לזה צליל כמו של מרדכי?!

והתשובה היא: מי שמקשיב לצדיק או שהולכים לפי שדבריהם של צדיקים זה דרור. הם מצילים את הדור בהסתכלותם ומאפשרים לו "דרור".

ונשאל אם כן, מה הקשר ל"מור"? מור = מר. למרות שלפעמים זה "מר" להקשיב להם ולא נוח בכלל, בסוף זה יהיה דרור.

כפי שראינו במגילה, שכל הצרה באה שלא שמעו בקול מרדכי - לא ליהנות מסעודתו של אותו רשע.

אילו היו מקשיבים לגדול הדור הכול היה מסתדר. אלא שחשבו שמרדכי מבין בתורה אבל לא בפוליטיקה ... בסוף התברר ש"מרדכי ידע את כל אשר נעשה", דהיינו ראה ברוח הקודש מה יקרה אם ייהנו מהסעודה...

יהודי שלא עושה קידוש, דהיינו מקדש (=מפריש) עצמו מהגויים, הגויים עושים לו הבדלה... כפי שראינו בגרמניה, וכן במצרים ובכל הדורות. ה' לא ייתן לשידוך כזה - אומות העולם ועם ישראל - להתקיים.

הרב שמואל קרליץ מביא על כך משל:

בת של עשיר גדול, רצתה להתחתן עם שיכור והעברייני של השכונה. כמובן שהאב סירב בכל תוקף והלך לשטוח את צרתו אצל רב העיר.

הרב שאל - מדוע הוא מסרב לשידוך? השיב העשיר: "כי הבחור שיכור ועברייני, וזה לא מתאים".

שאל אותו הרב: "ומי אמר שזה לא מתאים?" ענה העשיר: "אין ספק בזה כולם מכירים אותו ואימתו על כלל הציבור מפורסמת...". הרב אמר: זו רכילות!. תעשה אירוסין ותן לו לשתות, ותתהה על קנקנו, הרי אין אדם ניכר אלא בכוסו. אם זה טוב - נשבור צלחת במזל טוב.

העשיר בישר לבתו שהוא עושה אירוסין. הבת שמחה והדריכה את החתן להתנהג בהתאם. בתחילת האירוסין העשיר השקה את החתן וזה התחיל להתפרע ולקלל. הכלה קראה לחתן לצד ואמרה לו: "מה אתה עושה? אבא יבטל את השידוך!". והוא הכה אותה עד שצעקה 'הצילו'.

האבא שהתלהב מעצתו של הרב זרק את הבחור מהאולם וניגש לבתו הבוכה. אמרה לו הבת בבכי: "אבא, היד שבורה!" והאבא ענה: "מזל שהצלחת לא שבורה..."

והנמשל פשוט מאיליו הוא: ה' לא ייתן ליהודי להתחבר לגוי. כשלא מבינים זאת, ה' משלח אותם - בנו ורק אז מבינים שצריך להתרחק מהם.

"קדושים תהיו" - קדשו עצמכם = פירשו מאומות העולם וְלא, הם יעשו לנו הבדלה.

פורים מסמל את האסון בהתקרבות לגויים הבה נשמע לגדולי הדור ולא "נסתבך" שוב....

"ההבדל בין חנוכה לפורים"

בשני החגים שקבעום חז"ל יש משחק אופייני לכל חג. בחג החנוכה סביבון ובפורים רעשן.

מדוע נבחרו אלו לסמלי החג?! מה מייחד את הרעשן לחג הפורים? ואת הסביבון דווקא לחנוכה?

חז"ל מצאו ביטוי לסמל את החג באופן הפעולה ומקום ההפעלה של המשחק

אם נתבונן נראה כי את סביבון מסובבים מלמעלה ואילו את רעשן מסובבים מלמטה ובזה בעצם טמון ההבדל בין המשחקים ובין החגים חנוכה ופורים. את סביבון מסובבים מלמעלה – כיוון שהסיוע והתעוררות הייתה מלמעלה – מאת ה', לא הייתה עשייה משמעותית מלמטה – מצד העם למעט בני חשמונאי. ואת הרעשן מסובבים מלמטה – כיוון שהתעוררות הייתה מלמטה – מצד העם על ידי שקראו צום ועצרה והתענו שלשת ימים לילה ויום לביטול הגזירה.

הבדל נוסף קיים בין חנוכה לפורים הוא באופי הנס.
נס גלוי בפורים לעומת נס נסתר בחנוכה.

בחנוכה – הודאה, ובפורים – מלחמה. לא בכדי תיקנו חז"ל את הנוסח ב"על הניסים" באופן שמבאר זאת היטב: **חנוכה רבת את ריבם דנת את דינם (מדברים לה' כנוכח) – היה גילוי ה' בנס הזה.**

פורים הרב את ריבנו והדן את דיננו (מדברים לה' כנסתר) – הכול היה נראה מקרה = הסתר (ה' לא מוזכר במגילה ולו פעם אחת) – הסתר פנים מוחלט.
חנוכה – לא מזכירים מפלת יון אלא להודות ולהלל לשמך הגדול – רצו לשכחם תורתך "פורים – ותלו אותו ואת בניו על העץ". הוא רצה להשמיד – הושמד הוא בעצמו

חנוכה ופורים לא בטלים. מדוע? כיון ששאר החגים ה' כפה הר כגיגית, אבל חנוכה ופורים ניתנו על אומץ ליבנו ומעשינו הטובים, לכן אלו לא יתבטלו לעולם...

הלכות אוזני המן

מנהג ישראל תורה, לאכול בימי הפורים אוזני המן, והוא מאפה משולש מבצק מתוק הממולא במיני מתוקים. מצות אוזני המן חביבה עד מאד וקדושתה למעלה מקדושת הסופגנייה, ונהגו ישראל בכל דור ודור למצוא לה סמך מן הכתובים ומן המדרשים. טעמים רבים נאמרו מה ראתה דווקא אוזן זו לאכל יותר משאר איבריו של אותו רשע, מה מרמזים שלשת פינותיו, ורמזים ע"פ הנסתר – שהמילוי נסתר בתוך הבצק. יש לציין, ש"הטעם התורני" הרווח, שהמן נטרד ואזניו מקוטפות, אינו מופיע בשום מדרש, אלא בספר המאוחר חמדת ימים החשוד בשבתאות. אף לא חסרו מערערים על קריאת שם "המן" על מאפה ואכילתו, ובכלל זה משום ביטול מצוות מחיית עמלק, ונמצאו יישובים לכך. ככל מנהגי פורים, לא חסרו "פורים תורה" על אוזני המן, וכן מנהגי ישראל לאכול אוזני המן בסעודה האחרונה בערב פסח, הואיל והתקיימה בהם חדא מצוה.

מאפה בשם "אזני המן" מצאנו באיטליה לפני כ-400 שנה, ומקושר להלצה שהמן היה יועץ חרש, וכן לעובדה שהנוצרים נהגו לאכול ביום אידם "אוזני יהודה", ולאחר מכן "זכה" לשמש כמקור למספר עלילות דם. במזרח אירופה, כיסני פרג נקראים בגרמנית בשם Mohntasche - מון-טאש, שנהיו המן-טאש - כיסני המן, ונאכלו בפורים לאור חיבור המנהג לאכול בפורים מיני ממולאים, קרעפלי"ך בלעז, יחד עם המנהג לכבדו במיני מאפה מתוקים, ונקראו פורים קרעפליך. עם הזמן, הכינוי "אזני המן", ששימש בפולין ורוסיה ככינוי גנאי ליהודים ללא קשר למאפה, הודבק על ידיהם לאחר זמן לכיסני הפרג לאור צורתו הדומה לאוזן ועיתוי אכילתו. לאחר שכינוייה "אוזני המן" קמה וגם ניצבה, הוסבר לאור הנוהג של קציצת האוזניים לנידונים למוות בזמנים שונים, או לפי כובעי השרים המשולשים בזמן נפוליאון, ומשם נתכנו באמריקה בשם "המן - האט" - כובעי-המן. יש לציין, שמאכל בשם זה לא הוכר כלל בארצות המזרח, על אף שאכלו מיני מאפה מתוקים למיניהם.

"אזני המן" (ב)

ב"צחות בדיחותא דקידושין" [=מערכון לחתונה] לר' יהודה סומו מאיטליה לפני למעלה מ-400 שנה נאמר:

יאיר: אם בדברים כאלה אכפרה פניו, כבר יש לי קושיה אחת אשר ייעפו כל תופסי התורה להתירה. כי הנה כתוב במגילת פורים "זיתלו את המן", ובפרשת בלק נכתב בפירוש: "ויאכלו בני ישראל את המן". ואיך יאכלו היהודים הנשמרים מכל רע את נבלת "התלוי", ואל הכלב לא ישליכו אותו ?

יקטן : גם זו ראיתי אני, וכבר תירץ הקושיא הזאת בלעם בן בני בשם אביו: כי מה שאמרה התורה "ויאכלו את המן". היא אזהרה וציווי לנו שנאכל בימי הפורים הללו מאזני המן - הן המה הרקיקים הנעשים בסולת בלולה בשמן, וזהו שאמר אחרי כן "וטעמו כצפיחית בדבש".

יאיר: יפה פירוש בן ביבים זכרו לטוב! וכשחוק הקרוב, המעשה בקהילת קורוליובקה שבפולין, שהיה בה אדם שנקרא בפי כל "מרדכי המן", על שום שקרא בהגדה של פסח מתוך בכייה גדולה "אילו האכילנו את המן, אוי ואבוי, אילו האכילנו את המן הרשע - דינו"

ומן הדין להזכיר את הזכור, שהכינוי "אוזני המן", שאין לו מקבילה בידיש, דחה בעברית את הכינוי "כיסני המן", שהוא תרגומו של "המן-טאשן". כתב האברבנאל [חי בספרד פורטוגל ואיטליה בזמן גירוש ספרד] בפרשת בשלח בפסוק וטעמו כצפיחית בדבש, "הרקיקים העוגות מן הבצק כדמות אזנים מבושלות ויטבלו אותם בדבש ויקראו להם אזנים". אם כי, האברבנאל מציין רק את הקשר שבין צורת המאפה לאוזן, אך אין בדבריו התייחסות ישירה לכך שאכלו רקיקים אלו בפורים.

ור' שמואל אשכנזי [בעל אלפא ביתא קדמיתא ותנייתא] ציין, כי מקור דברי האברבנאל הללו הם מפירוש רבי יוסף אבן כספי, שחי לפני כשבע מאות שנה! באיגרות היש"ר: "יום שבו עשרת בני המן תלו ואת תנוך אזניו אכלו", ורומז למיני מתיקה שעושים בארצותינו ליום הפורים וקוראים אותם 'אזני המן'. ונזכר גם במחזה פורים, כתב-יד ר' יהודה אריה די מודינא.

ולא נוכל להעלים דבר-תמיהה: היכא תמציי, שההגדרה הזאת שהייתה פשוטה באיטליה, פסחה על יישובי ישראל באשכנז ובהולנד, שאותו מאפה נקרא להם "פורים-קוכל", או סתם "קוכל", ובהקטנה "קוכעלכען", "קיכעלכען", ובשוויץ "פורים-קישליש", ובקהילות ישראל בפולין ואוקראינה וליטא ושאר אגפים שאותו מאפה נקרא להם "המן-טאשן" = כיסי המן, ואילו בפי גויים, בין פולנים בין רוסים, מצוי עניין כינוי "אוזני המן". (א"ה, כנראה מפני שהודבק ליהודים ככינוי גנאי)

יש לציין לדברי של פרופ' א' הורוביץ, שבדומה לעלילות הדם הידועות בערב פסח על עירוב דם גויים במצות של חג הפסח, היו שהעלילו כך גם על אוזני המן! כך באמצע פרשת דמשק בשנת ת"ר, ושוב בשנת תר"ו. הורוביץ כותב כי "טענו שבחג הפורים היה על היהודים לבצע רצח לזיכרון שנאתו של המן, ואם הם הצליחו להרוג נוצרי היה הרב אופה את הדם שלה בעוגיות משולשות שהוא ישלח כמשלוח מנות לשכניו הנוצרים. וכן בשנת תרח"צ הואשמו היהודים שוב ברצח מבוגרים נוצריים והוצאת הדם שלהם בכדי לערב בעוגיות המשולשות שאוכלים בפורים.

"פורים-תורה" בעניין אזני המן

מדוע אזני המן משולשים? - כדי שלא יתחייבו בציצית. אם כן למה למצה אין ציצית?
- כיון שזמנה בלילה ואין חובת ציצית בלילה.

ונחתום בטבעת המלך, היינו שהנחתומים הופיעו לפי צו המלך לשם מה הזמין המלך פתאום את הנחתומים? כדי לאפות אזני המן.

במס' מגילה ילפינן שאסתר ברוה"ק נאמרה מהכתוב וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים ולרנב"י שנאמר וזכרם לא יסוף מזרעם. ולכאורה לא נודע מה הוסיף רנב"י ע"ד רב יוסף לציין מסיפא דקרא. ונ"ל שדברי חז"ל ברוה"ק נאמרו, שבימינו באו עולים מרוסיא ששכחו את הכול, ולא נשאר להם זכר ליהדות, רק הסבתא באה והעידה בב"ד שהיו אוכלים בפורים אזני המן והותרו לבוא בקהל, וזהו וזכרם של ימי הפורים לא יסוף מזרעם.

וראה זה פלא, שתיבת יסוף אותיות יוסף רמז ליוסף סטאלין ימ"ש שהוא וגזרותיו בטלו מן העולם, וכידוע שהוא מת בפורים, ואנחנו קמנו ונתעודד, ותיבת יסוף נוטריקון יוסף סטאלין וכל פמלייתו ימ"ש, אשר ספו תמו מן בלהות. ושמעתי עוד פירוש, שרמז

הכתוב לצעצועי ומשחקי פורים שעושים התינוקות, וזהו מזרעם, שכל רואיהם יכירום כי הם זרע בירך ה'.

מסכת פורים

מאת: הרב קורמן

אל: תכלת אברהם

כאמור, חיבר ר' קלונימוס "מסכת פורים", שנדפסה לראשונה בפזארו בשנת 1513. שם הפרק הראשון הוא "חבקבוק" (כלומר "הבקבוק" אך יש בו רמז גם לשם "חבקוק") והוא פותח את "המשנה" על דרך סגנון מסכת אבות:

חבקבוק קיבל תורה מכרמי ומסרה לנח, ונח ללוט, ולוט לאחי יוסף, ואחי יוסף לנבל הכרמלי, ונבל הכרמלי לבן הדד, ובן הדד לבלשצר, ובלשצר לאחשוורוש ואחשוורוש לרב ביבי (= שתיין, ברומית לשתות Bibere –).

הוא הזכיר את השתיינים שהוזכרו במקורות. חבל שהזכיר ביניהם את אחי יוסף. אמנם הם שתו פעם אחת לשכרה, אך היה זה במצב מיוחד (בראשית מג, לד). הוא מסיים את ה"מסכתא" בפרק "אין קוראין". ולמה השלים המסכתא ב"אין קוראין?"

לפי שאין קוראין בו אלא בשעה שאינו לא יום ולא לילה, שלא נכתבה אלא לשחוק בעלמא לשמח אנשים ביום פורים והקורא בו לא הפסיד, אלא כמי שקורא בספרי רפואות... כי דברי זאת המסכתא בדיתי אני קלונימוס מלבי המשנה והגמרא. ואעידה לי עדים "נאמנים", את רבי שקרן ואת רבי כזבן

לאחר מכן הוסיפו עליה "פירוש רש"י ותוספות" ועוד. אחרים לא הסתפקו בזה "ויצרו" בווריאציות שונות את אותו רעיון בשמות שונים, עם "פירושים" ובלעדיהם. כך פורסמו: "מסכת עניות"; "מסכת שטרות"; "מסכת שכורים"; "מסכת המן". לא תמיד צוין שם המחבר. אפילו על ר"י קנייבסקי ז"ל מספרים שבצעירותו חיבר מסכת פורים. רבים לא הסתפקו גם בזה והוסיפו: "הגדה לפורים"; "אקדמות"; הושענה רבה; "הקפות" ואפילו "תפילת נעילה". אולם, היו רבים שאסרו לקרוא ב"מסכתא" זו ואסרו גם את התחפושות.

בראשם של האוסרים עמד ר' שמואל אבוהב (1610-1694) מגדולי רבני איטליה. הוא אסר לקרוא במסכת פורים וכתב עליה: חילול תורתנו הקדושה, החוגרת שק לפני קונה ואומרת, עשאוני בני ככלי זמר, חוכא ואטלולא (ראה "דבר שמואל" סי' קנ"ג האוסר אף הוא לקרוא במסכתא זו).

מסכת פורים

מנה ראשונה לפני היין .

מתני': אוזן המן אוסר בכל שהוא, ודאו מותר וספיקו אסור .

גמרא: קשיא רישא אסיפא, רישא אמרת, אוסר בכל שהוא והדר אמרת ודאו מותר וספיקו אסור. איפכא מסתברא .

רב פורממישתא מתרץ לה הכי, הכי קאמר, אם אוכלו כמות שהו חי מותר, אבל אוזן המן שנפל לקדירה ונתערב, אוסר בכל שהוא. מאי טעמא? אוזן ששמעה לא יגוף את רעיהו, ובא המן רשע זה וביקש להרוג להשמיד ולאבד טף ונשים ביום אחד, אוזן זו תאכל כמות שהיא. אבל תערובתה אסורה בכל שהוא .

וכתבו בעלי התוס' שהטעם בזה משום דדווקא על אוזן כמות שהיא חי, חייל דין זה, משום שהוא האוזן עצמה ששמעה לא יגוף, וכיון שהמן מזרע עמלק יש מצוה לאבדו בכל דרך. אבל כשנתערב, שמן הדין כבר בטל, ואין צורך לאבדו מן העול עוד. אז הדר דינא דהמן ע"ז הוא שעשה עצמו לאלוה ואינו בטל לעולם .

מתני' ר' עבדאללה אומר ארבעה שהידים הם שהיד הורג ונהרג שהיד הורג ואינו נהרג שהיד אינו הורג ונהרג שהיד אינו נהרג ואינו שבכולם שהיד הורג ונהרג פחות שבכולם שאינו הורג ואינו נהרג: גמ' תני תנא קמי דר' חסן איזהו שהיד ההורג ונהרג הווי אומר זהו כגון יחיא עייש וכיוצא בו א"ל פוק תני לעזה יחיא עייש אינה משנה דחסולי הוא דאתחסיל ואנן הורג ונהרג בשעת מעשה בעינן אמר ר' מחמוד מרגלא בפומיה דר' סלים משמת עייש רבו פלאפונים הוי בה ר' יאסר רבו פלאפונים ס"ד אלא אימא הכי משמת עייש רבו מטעני פלאפונים ואזיל ר' סלים לטעמיה דדריש מידה כנגד מידה: שהיד הורג ואינו נהרג : נפק ר' עזמי דרש כל שהיד שהרג ולא נהרג יצא גדול מתיב אבו הונוד גדול שבכולם הורג ונהרג אמר ר' הישאם ל"ק מתניתין בחמאס ור' עזמי בתנזים ואיבעית אימא גדול שבכולם הורג ונהרג למעוטי שהיד שלא נהרג ונתפס בידי הציונים ור' עזמי בנמלט לעיר מקלט איירי דתנו רבנן (א) ששה ערי מקלט הן עזה ג'נין טול כרם יריחו שכם וחברון אחרים אומרים אף אום אל פאחם מאן אחרים אמר ר' ג'בריל ר' איסמעיל היא דתניא ר' איסמעיל אומר הרי אני כבן שלושים שנה ולא זכיתי שתשווה אום אל פאחם לשכם עד אנתפאדת אל אקצה איבעיא להו ר' עזמי בנמלט לעיר מקלט ונתפס בידי השב"כ הפלסטיני נמי קאמר או דילמא בנמלט גרידא אבל בנתפס לא קמיירי פליגי בה ר' חוסיין ור' טורען חד אמר בנמלט דווקא וחד אמר אף בנתפס תסתיים דר' טורען הוא דאמר אף בנתפס דזימנא חדא איקלע ר' טורען לכלא רמאללה ויתיב ודרש קמי דכולי אסירי אשריכם שנתפסתם על דברי קוראן וממילא בעוד

יומיים ניפגש על כוס קפה בבית שלי אחרי שתצאו בדלת המסתובבת תסתיים: שהיד שאינו הורג ונהרג: בעא מיניה ר' ג'מאל מאבו חומוס שהיד שלא הרג ונהרג מהו לחיי העוה"ב א"ל והלוא משנה ערוכה היא פחות שבכולם שאינו הורג ואינו נהרג מכלל דשנהרג ולא הרג אית ליה עוה"ב דאי לאו הכי מאי מעליותיה א"ל ההיא אינה ראייה דילמא לעניין פיצויים קתני: שאינו הורג ואינו נהרג: וכי מאחר דלא הרג ולא נהרג מאי שהידותא איכא הכא אמר ר' נידאל כאן דרש אבו קישאק גדולה מחשבת ג'האד שמצטרפת למעשה ורמינהו היה ר' (ב) עוואד אומר כל שלא הרג ולא נהרג רתוי לו שלא בא לעולם כלל אמר ר' מוחמד דחלאן בפוצע שנינו וכן אמר ר' סמיר בפוצע שנינו: ההוא גברא דאתא לקמיה דאבו עמאר בעא מיניה אימתי קאתי הסלאם א"ל לכשישחו היהודים בים כדכתיב ושמתי את זרעך בחול הים א"ל עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים שקל ספסירא וקטליה:

רש"י:

מתני' ד' שהידים. מילת שהיד לא שמעתי פירושה מרבתי ונ"ל דה"א וחי"ת מתחלפות ושהיד לשון שחיד ע"ש שמשוחדים בגן עדן ובפיצויים למשפחה לכל החיים: שאינו הורג ואינו נהרג. בגמ' פריך אמאי קרי ליה שהיד: גמ' פוק תני לעזה. כמו לברא: דחסולי הוא דאתחסיל. כדאיתא בפ' יציאות השב"כ והכי משמע לקמן דחסלוהו ע"י קופסא קטנה כמין שפופרת של נאד המשמיעה צפצופים ואנשים מלהגים בה ונראים כמשתגעים סלול"ר בלעז: ר' יאסר. לאו היינו יאסר עראפת דעראפת לא הויה קרי ליה גמ' רבי אלא רבינו או הראיס: רבו פלאפונים ס"ד. והלוא נחסר אחד: דדריש מידה כנגד מידה. במסכת מידות: מתניתין בחמאס. דהם מבטיחין את המתאבדין בפיצויים לחמולה לכל החיים כדפרישית לעיל וקרן הפנסיה עומדת לעוה"ב: ור' עזמי בתנזים. אלו היורים בקלצ' בלילות ואינם ממהרין להתאבד דמשכורתן מובטחת ממילא מהרשות ומרואן ברגותי בראשם ונקרא ברגותי ע"ש שעתיד צה"ל להבריג אותו לאדמה: ונתפס בידי הציונים. דהוא מזומן לחיי צער אצל השב"כ ולטלטולים כדתנן מוליך ומביא מעלה ומוריד: שתשווה אום אל פאחם לשכם. לעניין שאין הציונים מעיזין ליכנס שם מפני הסכנה וברייתא דערי מקלט לאחר אנתיפאדת אל אקצה מיתניא: פלוגתא דר' חוסיין ור' טורען פשוטה היא: על כוס קפה. קפה רג'ואן כמובן (ללא גרגרים צפים): בדלת המסתובבת. כדכתיב הדלת תסוב על צירה ובמס' בבא סבבא פליגי בה איכא למ"ד סיבובה שלש מאות ששים וכל אסיר הנכנס מיד יוצא ואיכא למ"ד מאה ושמונים סיבובה ואסיר מצד זה ואסיר מצד זה וכהרף עין זה נכנס וזה יוצא והכא משמע דבכלא רמאללה ודאי מאה ושמונים דהא הוה אסירי התם: לחיי העולם הבא. במסכת גן עדן פירשו רבותינו אגרא דכל שהיד ושהיד: דילמא לעניין פיצויים קתני. דדווקא בנהרג איכא פיצויים מאיראן ובהאי הוא דעדיפא משאינו הורג ואינו נהרג: מאי שהידותא איכא. ואמאי קא קריא ליה מתניתין שהיד: מוחמד דחלאן. יש לי לפרש פירושים הרבה על שמו ואיני מפרש מחשש לחיי: בפוצע שנינו. מתניתין ואילו ברייתא דר' עוואד

בשאפילו לא פצע: ההוא גברא. אליהו הנביא הוה והאי עובדא אין מגלין אלא לגדולים שבכל דור: אבו עמאר. הוא ערפאת כדאמרין בפ' עגלה ערופה אבו עמאר שמו ולמה נקרא שמו יאסר עראפת שהיה ראוי לו שייערף ראשו או לפחות שיאסר ושמעתי שכל גופו מזדעזע מפחד פרקינסו"ן בלעז: מעוות את הכתובים. דכחול כתיב בכ"ף :

תוספות .

ד' שהידים הם. איכא דוכתי דקתני הם כדלקמן בסוגיין שש ערי מקלט הן ואיכא דוכתי דלא קתני כגון שמונה ראשי שנים יום אש"פ יום החמאס יום הפת"ח יום הג'האד יום האדמה יום הנאכבה יום הזעם ועיד אל פיטר ואומר רבינו ואליד דאין לדקדק בזה אבל רבינו נג'ואן מדקדק דהתם לא קתני הם משום דתנא ושייר יום הרמדאן (ג): ר' עזמי. נראה דהוא עזמי בשארה ושמעתי שנקרא עזמי ע"ש עזות מצחו שרץ לראשות הממשלה ובשארה נוטריקון בושה רעה ויתירה שהביא לכנסת וי"א עזמי ע"ש שחבר בעז אדין אל קסאם ובשארה ע"ש שמקורב לבשאר אסאד ומעריצו: בידי הציונים. כאן היה משתומם רבינו חוסני וכי נתפס בידי הציונים מאי הוי והא בימי פרס (ד) וברק נעשו כל בתי כלא ובתי מעצר הציונים כמצולה שאין בה דגים ולא עוד אלא דזכו המשתחררים לכבוד כפול ומכופל וקיבלו ג'ובים בביטחון המסכל ולא נצרכו להיחבא עוד משא"כ בנמלט לעיר מקלט דר' עזמי וקושיא שאין אחריה תשובה היא :

מסכתא דשיכורים, מבית מדרשו של ידידינו הרב הגדול מוהר"ר מוטיצביאלי יצ"ו שליט"א לעולם ועד .

הובהר בזה שאין לקרוא המסכתא הזו אליבא ריקנא, אא"כ שתה לפחות כוס וחצי יין מזוג כדדרי חד על תלת. (כלומר כוס וחצי ועוד כוס וחצי לפחות) .

אפיריון נמטיה האי גברא רבא הדומה לדודי ומחזיק בדרכי אאע"ה ובברכת יעקב של והיה זרעך הלא הוא הנודע בשערים רב פעלים חיכו מחמדים וכולו ממתקים יגע בספרים ומבין רזי מחשבים ויודע את חכמת צמצום הקבצים ביד הרצים לגדלים ובקיא בדרכים ובשבילי השבילים וכארץ זרועיה תצמיח הלא הוא הרה"ג כמרה"ר עפר הארץ שליט"א אשר נחלץ לעזרת השיכורים להביא דברים ברורים מפרי זמרת מהללי וזרמת הענבים למען ירוצו הקוראים בינות לכוסות והבקבוקים ולא יינגפו באמרים ויפלו לתוך המאכלים המתוקים בטרם עט ועד ארגיעה לשון העגל בחרדל אהלל את שמו ויתגדל בפי מלא שבחה ומהלל. אז שכוויאאאאח ..

בס"ד מוצש"ק פ' ויחזו את שנת יופ"י לפ"ק מאוד

לכבוד,

מרן מלכא, פאר ישראל והדרו, הרבני המופלג, נודע בשערים בשירים ובשוערים, מעוז ומגדול, מסור הגדול, צנצנת המן, נטע נאמן, צרעת נעמן, טוחן קורקבן, סיר שלם גמר, וריחו לא נמר, אכל בכל כחו, ולא נס לחו, אמיץ לבו בגבורים, מחנך תלמידים מופרעים, חונך פרחים וטוחנם זה בזה ובכלל גבר גבר, רשכבה"ג כקש"ת מוהר"ר נחמיה זעליג צונגעלשפיטץ שליט"א נר"ו שיל"ו זצוקלל"ה נפג"ם זיע"א בכלל .

אחדשה"ט. ילמדנו רבנו, יכריע כעומק דעתו הגדולה, דעת תורה, בסוגיא עמוקה בה נסתפקנו בבית מדרשנו .

דהנה, ידוע מנהג הקדמונים בני שיעור א', דהיו מביאים מביתם אחד מעיר ושניים ממשפחה איזה כדור רגל או כדור סל, וממנו היו מסתפקים הם וכל בני הישיבה .
ובעוונותינו הרבים תכפו עלינו צרות רבות קשות רעות ואכזריות, ואין אנחנו מספיקים, ופני הדור כפני הכלב, וכדור אינו מספק עוד את בני שיעור א', הני צעירי הצאן, וגמרו איפה בנפשם לשדרג את משחקי הישיבה [שקורין אפגרעידינ"ג] ולהביא מביתם, מלבד הבא בכליהם ובסלולריהיהם, עוד מיני משחקים לא כל כך קטנים .
ונסתפקו הלומדים מאי עדיפא, האם להביא עמדה [שקורין קאונסעול"א] של פלע"יסטעידיזשע"ן, או להביא מחשב ניד ובו ממילא כלולים כל הרעות החולות, וגם רואים בו סרטים רחמנא ליצלן רחמנא לשיזבן .
המחכים למוצא פיו בקוצר רוח ובעבודה קשה .
שיעור א' [מחזור כ"ח] קרית שמונה כבוד .

והרי התשובה שהעליתי בכח פלפולי בש"ס ופסוקים, דברים ברורים ומפורשים, כזוהר הרקיע מזהירים, וכתבתיה בקיצור רב למען ירוץ הקורא כמו שמואל.

והנה לכאורה, ג' תשובות בדבר, כמו כל דבר בצבא [וגם ישיבת הסדר היא יחידה צבאית]

וכדרכם של יהודים טובים, נענה בשאלה :

- א. מנין לכם שעל התלמיד להביא משחקים מביתו לישיבה ?
- ב. מנין לתלמיד סוני פליסטיישן בביתו, והאם זו גרסא א' או ב' ?
- ג. מה חמור יותר, משחק טלוויזיה או משחק מחשב ?

והנה החקירה הראשונה היא חמורה עד מאוד .
כי ביסוד הדין של לימוד בישיבה, נעוץ בפשיטות שיש חיוב על הישיבה לדאוג

לתלמיד לכל מחסורו, כמו שכ' די מחסורו אשר יחסר לו', וכבר שאלו חז"ל, "כך היא דרכה של תורה? פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה - ובתורה אתה עמל??!" ואם נשים לב היטב בדברינו, אמנם ממקור זה עולה שחז"ל לא ראו זאת כחלק מחיובי הישיבה, לדאוג לכלכל את בחורי הישיבה במשחקים. אך, מעיון הדק היטב, כדין מלח גללניתא המבואר בב"י יו"ד הלכות מליחה ע"ש, נגלה שההפך הגמור הוא הנכון - חז"ל לא מנו בתוך שאלותיהם שאלה זהה מתחום תורת המשחקים, כמו למשל - 'וטטריס תשחק?', מכיוון שאין בכלל הו"א שייאלץ התלמיד להסתפק בדבר מה ירוד למשחקיו, שבהם תלוי כל לימוד תורתו, כנודע מאמרם ז"ל 'על השלשה העולם עומד'.

ובעניין התשובה הב', הנה אם יש לו בביתו משחק יהיה מאיזה סוג שיהיה יביא, אם מעט ואם הרבה יוכל, וכבר שנינו 'אחד המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים'.

ובעניין החקירה הג', כבר הרחבתי בזה במקום אחר בספרי המצוין 'נופי נחמיה' ז"כ על ש"ס ופסוקים עם ג"כ מילואים בכל מיני מקומות מארה"ק והגלילות [להשיג בחנויות הספרים המובחרות ב99.90 בלבד!], והעליתי שם שמעיקר הדין טלוויזיה חמירא, שאין בה שליטה על התוכן כלל אם לא שישנה את הערוץ, וכבר שנינו 'כל המשנה ידו על התחתונה', והנה אם המחשב מחובר לנ"ט שערי טומאה יש לדון כי הוא ג"כ מותקף בוורוסים ומרעין בישין וחמירא סכנתא מאיסורא, ומ"מ אכמ"ל ודי לחכימא ברמיזא ולשטיא בכורמיזא, ולהשומע ינעם.

קידוש לפורים

(וְהִי עָרֵב וְיְהִי בָקָר) יוֹם הַשִּׁישִׁי וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם (בראשית ב:): מִסְפָּרִים כְּבוֹדוֹ (תהלים יט:ב).. מֵלֵא עוֹלָם, מְשַׁרְתִּי שׁוֹאֵלִים זֶה לְזֶה אֵיִה (קדושה) שָׁרָה אֶשְׁתָּךְ (בראשית יח:ט) כְּגִפְן פּוֹרְיָהּ בִּיִרְקָתָי בֵּיתְךָ (תהלים קכח:ג) וּבְשַׁעְרֶיךָ וְהִיִּה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם (דברים יא:ג) תִּאֲמַצְנוּ הַיּוֹם תִּבְרַכְנוּ... כִּהְיוֹם הַזֶּה תִּבְרַאֲנוּ שְׁשִׁים וְשִׁמְחִים (מוסף של ראש השנה) לְעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם פּוֹעֵל אֶמֶת שְׁפָעוּלָתוֹ אֶמֶת (ברכת הלבנה) וַיִּצִיב וְנָכוֹן וְקָיָם... אֶמֶת (תפילה) כִּי אֶתָּה הוּא יוֹצֵרְךָ וְאֶתָּה יוֹדֵעַ יִצְרָם כִּי הֵם בָּשָׂר וְדָם (תפילה) צְפָרְדֵּעַ כְּנִים... אֶרְבָּה (עשרת המכות בהגדה של פסח) אֶרְבַּע מֵ יוֹדֵעַ אֶרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ אֶרְבַּע (פיוט בסוף ההגדה של פסח) אֲבוֹת (משנה ב"ק א:א) אֲבוֹת הַטּוֹמָאָה הֶשְׁרַע וְהֵמֵת... תוֹלְדוֹתֵיהֶם לָאוּ כִּיּוֹצֵא בָּהֶם דָּאלוּ אֲבוֹת מִטְמֵא אֲדָם וְכָלִים (משנה כלים א:א) וְכָלִים מְכָלִים שׁוֹנִים וַיִּין מְלָכוֹת רַב כְּיִד הֶמְלֵךְ (אסתר א:ז) הַיּוֹשֵׁב עַל (תפילת נשמת) חֵטָא שְׁחֵטָאֲנוּ לְפָנֶיךָ בִּיּוֹדְעִים וְבִלֵּא יוֹדְעִים וְעַל כּוֹלָם... וְעַל (וידוי ליום הכיפורים) הַנִּיִּסִּים וְעַל הַפּוֹרְקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת שְׁעִשִׂית לְאֲבוֹתֵינוּ בְּיָמֵים הָהֵם בְּזָמַן הַזֶּה (על הניסים לחנוכה ופורים) חֲלִיפָתִי זֶה תַּמּוֹרְתִי זֶה כְּפָרְתִי, זֶה הַמְּשָׁקָה יִלְךְ לְפִי וְאֲנִי אֶפְנֵס וְאִלְךְ לְחַיִּים טוֹבִים אֲרוּכִים וְלְשָׁלוֹם (סדר הכפרות של ערב יום הכיפורים) עֲלִיכֶם מְלֵאכֵי הַשָּׁלוֹם מְלֵאכֵי עֲלִיוֹן מְמַלְךְ מְלֵכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (זמירות ליל שבת) שֶׁהוּא

נוטה שמים ויוסד ארץ ומנושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עזו בגבהי מרומים הוא א-לקינו (תפילת עלינו) הוא אבינו הוא מלכנו והוא מושיענו והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות (קדושת מוסף של שבת וחגים) כל איש שורר בביתו ומדבר (אסתר א:כב) ומקיים שכל דבריו אמת וצדק (ברכות ההפטר) ומשפט מכון קסאף חסד ואמת יקדמו פניו, אשרי העם יודעי תרועה ה' (תהלים פט: טו-טז) מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (מתוך הסידור) לך ושלום לעזרך פי עזרך א-לקיך; ויקבלם דויד, ויתנם בראשי הגדוד ואמרתם (תפילת מוצאי שבת) זבח פסח שהיו אבותינו אוכלים על שום מה (הש"פ) נשתנה הלילה הזה מפל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה (הש"פ) זו שאנו אוכלים על שום מה (הש"פ) ידידות מנוחתך את שבת המלכה ובכן ארוץ לקראתך בואי כלה נסוכה לבוש בגדי חמודות להדליק נר בברכה (זמירות ליל שבת). בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של חנוכה. בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם (ברכות נר של חנוכה) כשבת הקלך.

זמירות לפורים

מה ידידות

מה ידידות מגלתך את אסתר המלכה. בוחן נרוץ לקראתך בואי מלכה מסוכה. לבושה בגדי מלכות לאכל זרעונים בברכה. ותכל כל האגרות ונהגים בטול מלאכה.

להתענג בתענגים אזני המן ויין ודגים.

מערב מתענים מפל מיני מטעמים. מבעוד יום מוכנים מתנות לאביונים. ולשלוח שני מנים שותות יינות ומשתכרים. ותפנקי מעדנים לזכר האחשדרפנים.

להתענג בתענגים אזני המן ויין ודגים.

נחלת המן ירש וגם את הטבעת שקבלה. ויברכוהו עשיר ורש וזכו לגאלה. חג פורים אם תשמרו תהיו בשמחה וצהלה. יום אחד תלחמו ובשני נגילה.

להתענג בתענגים אזני המן ויין ודגים.

חפציק משתכחים וגם איך לחשוב חשבונות. התקפים מתרים ולהתחתן עם הפנות. כתב זאת זכרון בספר לקבעה לזרות. ולשתות דברי שכר "לכובע לי שלש פנות".

להתענג בתענגים אזני המן ויין ודגים.

הרעשתך תהא בשחת למחות שם בעל הטבעת. והשנה משבחת כדעת הרמב"ם לנפש משיבת. בכן נפשי לא משתכרה ויכל לנוח עד אין דעת. כשושנת יעקב כך יעשו בן ובת.

להתענג בתענגים אזני המן ויין ודגים.

מענין שבעולם הבא שמחת פורים נשמחה. להודיע שכל קניד לא יבשו ויזכו לשמחה.
ממחשבת האגגי נצלו מנבוכה. פדנתנו המלך הצמיח ונס יגון ואנחה.

להתענג בתענגים אזני המן ויין ודגים.